

új kéve

AZ ÉSZAKI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

Széki lányok hajukban piros pántlikával (Szilágyi Enikő felvétele, 2011.)

Akár a kéz, ha ökölbe kékül.
Zeneszó, énekszó nélkül.
Egy pár lány, két pár lány
fekete-piros fekete
táncot jár.

Kányádi Sándor: Fekete-piros (Részlet)

MOLNÁR-VERESS PÁL lelkész
az Egyháztanács lelkészi elnöke
523 98 HÖKERUM Tångagärde 136
Tel: 033-275 022 Mobil: 070-602 29 68
E-mail: parokia@keve.se

Dr. SEBESTYÉN GÁBOR főfelügyelő
az Egyháztanács világi elnöke
Stockholm felügyelője
126 47 HÄGERSTEN/STH Fastlagsvägen 42/1
Tel: 08-18 41 72
E-mail: gaborsebestyen@yahoo.com

GAALANDRÁS főgondnok, Jönköping felügy.
az Egyháztanács elnökségének tagja
567 31 VAGGERYD Smedbygatan 21
Tel: 0393-161 69
E-mail: gaal.andras@telia.com

TÓTH ILDIKÓ főjegyző, Sölvesborg felügy.
az Egyháztanács elnökségének tagja
294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlsgratan 4 H
Tel/Fax: 0456-140 37 Mobil: 0730-25 40 14
E-mail: tothildiko41@gmail.com

PITLIK PÁLHÁZI KATALIN Malmö felügy.
az Egyháztanács elnökségének tagja
217 46 MALMÖ Roskildevägen 9 A
Tel: 040-26 76 38
E-mail: katalinpp@hotmail.com

ifj. VASZI ÁRPÁD Helsingborg felügyelője
az Egyháztanács elnökségének tagja
254 49 HELSINGBORG Jaktfälgatan 62
Tel: 042-24 30 08 Mobil: 0722-25 88 90
E-mail: avaszi@tele2.se

TIGLEZÁN JÓZSEF központi pénztáros
az Egyháztanács elnökségének tagja
144 52 RÖNNINGE (STH) Verandastigen 3, 5 tr
Mobil: 070-482 86 57
E-mail: josef@tiglezan.com

DEÁK GYÖRGY Borås felügyelője
507 54 BRÄMHULT Jutegatan 11
Tel: 033-23 03 07
E-mail: deak.gyuri@hotmail.com

ETÉDILAJOS Ljungby felügyelője
341 38 LJUNGBY Hångersvägen 33
Tel: 0372-844 86
E-mail: ludde_etedi@hotmail.com

FEKETE JENŐ Eskilstuna felügyelője
633 53 ESKILSTUNA Klarbärsvägen 23
Tel: 016-12 00 39 Mobil: 070-920 33 72
E-mail: feketejeno@yahoo.se

JORDÁKY BÉLA Göteborg felügyelője
428 35 KÄLLERED Gamlehagsvägen 19
Tel: 031-795 25 02 Mobil: 070-562 31 08
E-mail: belajordaky@telia.com

REHÓ ISTVÁN Västerås felügyelője
723 51 VÄSTERÅS Glasbärgsgatan 7
Tel: 021-12 09 91
E-mail: gerd@jowork.se

SÁRKÁNY SÁNDOR Halmstad felügyelője
312 40 GENEVAD Lillgatan 2
Mobil: 070-972 46 78
E-mail: sandorsarkany@yahoo.com

SPÁDA JÁNOS Vaggö felügyelője
SPÁDA ILDIKÓ Szeretetszolg. orsz. megbízott
352 47 VÄXJÖ Hjalmar Petris Väg 10 B
Tel: 0470-76 34 42 Mobil: 076-233 66 17
spada.j@tele2.se ildikoba57@yahoo.co.uk

TÅNGAGÄRDE Gyülekezeti Otthon
Ungerska Protestantiska Församlingshemmet
523 98 HÖKERUM Tångagärde 136
Tel: 033-27 50 22

Külföldről előbb Svédország hívószámát,
a **0046**-ot kell hívni, majd a városok kör-
zetszámai előtti nullát (0) elhagyva a város
közrzsámát és a telefonszámot kell hívni.

KRÓNKA áprilistól novemberig

Amint az elmúlt években néhányszor már előfordult, ismét egy összevont lapszámot tart kezében az olvasó: az Új Kéve 2011/ 2-3. számát. E mostani kényszerű összevonásban egy nemvárt tényező is közrejátszott: május 13-án villámcsapás miatt minden elektronikai készülékünk, köztük az Új Kéve szerkesztéséhez használt egyházi számítógépünk tönkrement. Tiglezán József országos pénztárosunk gyors intézkedése folytán júniusban megérkezett az új gép és tartozékai, Szöcs László tångagärdei vezetőségi tag a tárolt adatok átmentésében, az internetes kommunikáció helyreállításában segédkezett. Csongvay Leventének köszönhetően október közepére sikerült a szerkesztéshez szükséges programokat a gépbe telepítenünk, és ismét csak Szöcs László segítségével egymással összhangba hoznunk és beüzemelnünk.

Kimaradt tehát egy lapszám, s az idő múlásával néhány téma aktualitását veszítette, mások meg most váltak időszerűvé. Az istentiszteleteken, kereszteleseken, esketéseken, temetéseken túl alant felsoroljuk a címben jelzett időszak fontosabb rendezvényeit, melyeken részt vettünk, vagy amelyek megtartásában – ha indirekt módon is – részesek voltunk.

Április 15–17. között a németországi Holzhausenben tartotta presbiteri konferenciáját a Protestáns Gyülekezetek Szövetsége. Ezen Svédországból a lelkészházaspárral együtt a sölvesborgi Valaszka József és Júlia presbiteriek vettek részt. Folytatásként, április 17–22. között ugyanott került sor az Ifjúsági Konferencia húsvét-nagyheti találkozására.

Április 24-én, húsvét vasárnapján a stockholmi francia református templomban ökumenikus magyar–francia istentiszteletet tartottunk, melyen – svédországi szolgálatát befejezve – utoljára vett részt Gilles de Saint Blanquat francia lelkész.

Május 6–8. között Tångagärdén, Gyülekezeti Otthonunkban tartotta tavaszi táborát a Svédországi Magyar Ifjak Társasága (SOMIT).

Június 7–14. között egyházi közösségünk szervezésében 45 résztvevővel bukovinai-erdélyi-csíksomlyói körúton vettünk részt Molnár-Veress Pál lelkész és Dr. Sebestyén Gábor országos felügyelő vezetésével. 1996 és 2009 után ez volt a harmadik ilyen jellegű utunk.

Június 22–26. között Tångagärdén „Társadalmi praxis és emlékezet a történelem tükrében” címmel rendezte meg 24-dik nyári táborát a Stockholmi Ökumenikus Önképzőkör, melyen Gulyás Gyula és Pápai Gergely néhány dokumentumfilmje került vetítésre.

Augusztus 3–14. között Tångagärdén, Gyülekezeti Otthonunkban *A barangolásoktól a honalapításig* témával magyar nyelvi tábort tartott az Őrszavak Egyesület.

Szeptember 2–4. között a Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége Bécsben tartott rendes évi küldöttgyűlésén vettünk részt.

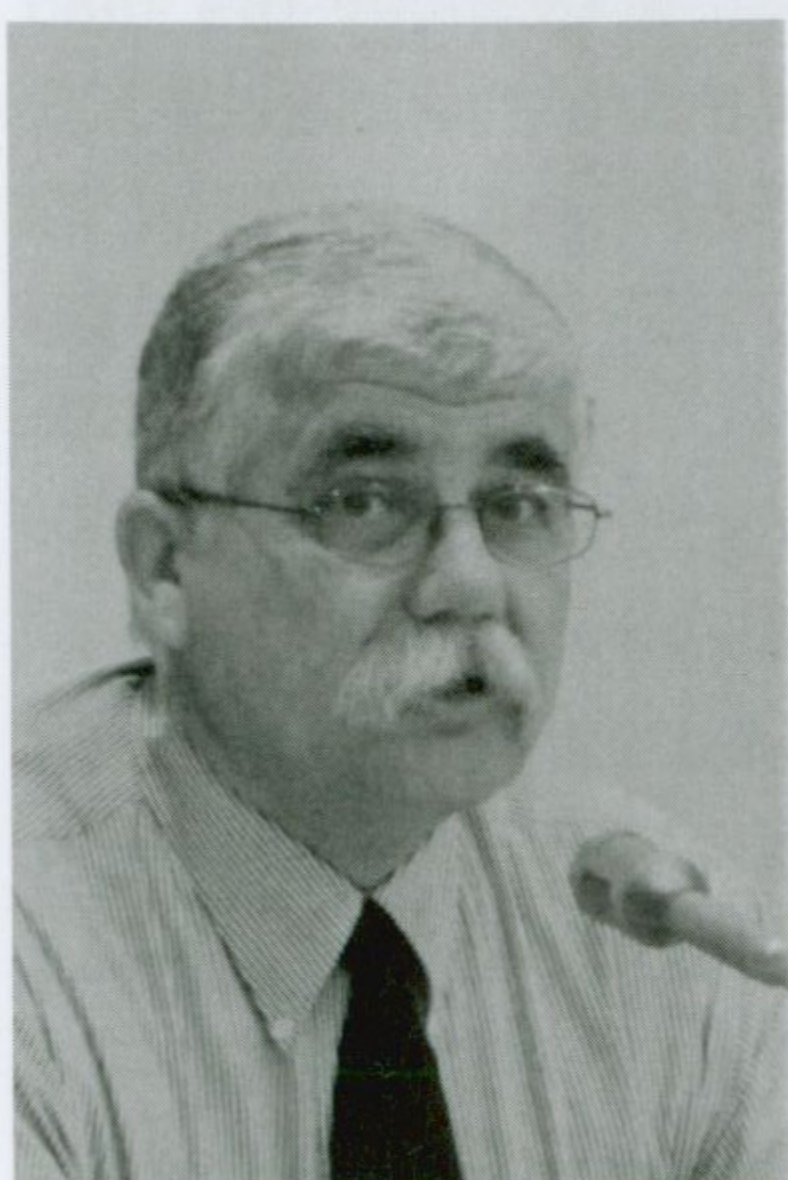
Szeptember 2–4. között a Tavaszi szél gyermekcsoport, 16–18. között a Svédországi Magyar Ifjak Társasága (SOMIT) táborozott Tångagärdén.

Legutóbbi lapszámunk megjelenése óta, áprilistól novemberig 4 gyermeket kereszteltünk, 1 párt eskettünk, 12 testvérünktől búcsúztunk (életrajzuk a jelen lapszamban). A statisztika lehangoló, de egyházi közösségünk életerejét bizonyítja, hogy Svédországban 12 szolgálati helyünkön áprilistól novemberig 63 istentiszteletet tartottunk, Észtországban és Finnországban további 5 szolgálatot, a hétvégi utakkal összekötve 38 családlátogatásra és 4 kórházlátogatásra került sor, s vezetőségünk is kétszer ülésezett. Szeptemberben és októberben 10 alkalommal vetített képes előadáson idéztük fel a nyári körút emlékezetesebb helyszíneit.

Május közepén Szász Ernő és Rozália a gyülekezeti otthon 13 törött vagy hiányzó ablaktábláját helyettesítették újakkal, május végén pedig Tófalvi Ferenc kijavította a hiányos és sérült esővíz-levezető csatornákat (segéde lánya, Krisztina volt). Takács Dezső a ház villanyhálózatát korszerűsítette, Szöcs László pedig rendszeresen (csupán a nyári szünidőben 11 alkalommal) járt kint a háznál felvigyázói-karbantartási munkákat elvégezve. Szilágyi Enikő a Gyülekezeti Otthon és környezetének szebbé, esztétikusabbá, tisztábbá és otthonosabbá tételén dolgozott folyamatosan, mindenkor biztosítva a munkálatokra érkezők és vendégek méltó fogadását és ellátását. Köszönet mindannyiuknak önkéntes fáradozásukért, munkájukért, egyházi közösségünk iránt e téren is bizonyított hűségese kiállásukért! (MVP)

"K. und K.", azaz császári és királyi fővárosban ülésezett a Protestáns Szövetség

Bécsben tartotta rendes évi küldöttgyűlését a Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége. 11 éves fennállása óta először tisztelte meg és méltatta Szövetségünket a magyar kormány azáltal, hogy Kocsis Attila főosztályvezető személyében képviseltette magát. A Magyar Református Egyház Ódor Balázst, a Magyarországi Evangélikus Egyház pedig Tarr Klárát, külügyi osztályvezetőket küldte a tanácskozásra. A hazai egyházak, hasonlóképpen a nemzeti kormányzat a szűkös keretek ellenére is igyekszik minden tőle telhetőt megtenni a világszórványban, ezen belül is Nyugat-Európában élő és működő egyházak, egyházi közösségek és gyülekezetek jövőjének biztosítása érdekében. Erről szóltak a meghívott előadók.

Kocsis Attila főosztályvezető,
ref. lelkész, Budapest

Tarr Klára külügyi osztályvezető,
Magyar Ev. Egyház, Budapest

Ódor Balázs külügyi oszt. vezető,
Magyar Ref. Egyház, Budapest

Bécs. Bejárat a Burgba, az Osztrák-Magyar Monarchia
hajdani politikai és közigazgatási központjába

Nyugat-Európában jelenleg 9 lelkész végez több-kevesebb rendszerességgel magyar szolgálatot: Varga Pál, a Szövetség elnöke Ulmban és környékén, Solymár Mónika Bécsben és az ausztriai evangélikusok között, Csákvári Dániel Hannoverben és a körzetéhez tartozó észak-németországi gyülekezetekben, Karvanszky Mónika Bécsben és az ausztriai reformátusok között, Gémes Pál, a Szövetség társelnöke Stuttgartban, Remport Péter Brüsszelben és Luxemburgban, Molnár-Veress Pál Svédország 12 gyülekezetében, valamint Finnországban és Észtországban végez szolgálatot. Svájcban Kókai

Varga Pál ref. lelkész
Ulm

Solymár Mónika ev. lelkész
Bécs

Csákvári Dániel ref. lelkész
Hannover

Karvanszky Mónika ref. lelkész
Bécs

Csaba lelkipásztor szolgál, míg Észak-Rajna-Vesztfáliában, Kölnben Gulyás Márta lelkipásztor kezdte el szolgálatát.

A Protestáns Szövetség taggyülekezetein és lelkészein kívül vannak még különböző státusban levő szolgálattevők, akik változó rendszerességgel tevékenykednek. Róluk kevés információ van.

Gémes Pál ev. lelkész
Stuttgart

Remport Péter ref. lelkész
Brüsszel

Molnár-Veress Pál ev. lelkész
Svédország

VISSZASZÁMLÁLÁS ?

Ez a szó akkor rögzült bennem, amikor a hetvenes évek elején szokásossá vált, hogy a televízió közvetítette egy-egy űrhajó útraindítását a floridai Cap Canaveral légitámaszpontból. A kamerák előbb több kilométeres távolságból mutatták az egész űrhajós bázist, aztán ráközelítettek a kilövőállványhoz csápokkal rögzített űrhajóra, majd az űrközpontban elkezdődött a visszaszámlálás. Az utolsó másodpercek izgalmasában mintha már együtt számlálta volna mindenki a kilenc, nyolc, hét, hat, öt, négy, három, kettő, egy-et, s ekkor a kamera egészen-egészen közről a hordozórakéta fűvócsöveit mutatta, melyek egyszerre kezdtek okádni magukból megállíthatatlanul a hatalmas tűzcsóvát. Ettől a pillanattól kezdve nincs visszaút: a tartószerkezet kitarja karjait, mintha azt mondaná: menj, szabad vagy, a magad ura vagy, mostantól csak magadra számíthatsz. És ezt érzi, és ezt tudja mindenki ott fenn, a hordozórakéta csúcsára szerelt kapszulában, avagy a hatalmas üzemanyaghenger oldalára rögzített űrsiklóban. A "mostantól csak magadra számíthatsz" értelme nagyon közel áll ahhoz, hogy "magadra maradtál". S ez az az érzés, melynek ijesztő voltát csak akkor tudja legyőzni magában az űrhajós, ha állandóan tudatának előterében tartja, hogy ott lenn, ahonnan elindult, ezrek kísérik nyomon az útját, a technika adta lehetőségek még a távirányítást is lehetővé teszik, és ha rendületlenül hisz abban, hogy akik ezt az irdatlanul nagy űrjárművet készítették, igen, a legkisebb gumigyűrűt is benne olyan tökéletesen, olyan lelkiismeretesen gyártották, hogy ott hiba nem fordulhat elő. Az űrjármű megjárja a maga útját, és legénységével együtt sértetlenül tér vissza a földre.

Nem készülünk sem a Marsra, sem a Jupiterre, de még csak a tőlünk "karnyújtásnyira" levő Holdra sem. Nem is vár el tőlünk senki semmiféle műszaki csodát, sem hősi cselekedetet, irdatlanul nagy felelősséget sem rótt senki ránk, csak egyszerűen megállapítást nyert, hogy nekünk is, számunkra is, nálunk is megkezdődött a visszaszámlálás.

Visszaszámlálás? Milyen visszaszámlálás?

Logikusan gondolkodva, a visszaszámlálás sem más, mint az idő mérésének egyfajta módja, ennek valamilyen formában való kinyilvánítása, figyelmeztetés az idő múlásának, az elmúlásnak, egy adott pillanat bekövetkeztének közeledtére. Pedig tudjuk, hogyne tudnánk, hogy az idő feltartóztathatatlanul, állandóan és folyamatosan halad, s valamikor elkövetkezik és bekövetkezik valami, amire egyelőre nem gondolunk, mert "van még idő". De arra, hogy mennyi idő van még hátra, csak akkor gondolunk, ha erre valaki külön felhívja a figyelmünket, vagy amikor már megkezdődött a visszaszámlálás, azaz a véget megelőző utolsó időrészekké fordított sorrendben való sorolása, a kilenc, nyolc, hét, s egészen az egyig, ami után már csak arra számíthatsz, hogy eddig miként végeztél el felkészülésedet, mennyire tanultad meg használni a rendelkezésedre bocsátott

tananyagot, hogy mennyire tanultál meg tanáraidtól, az előtted járóktól, a nálad tapasztaltabbaktól ismereteket szerezni és azokat használni is. Ami után már csak magadra számíthatsz, vagy esetleg számíthatsz azokra is, akik a bázison maradtak, a földön maradtak, otthon maradtak. Számíthatsz-e rájuk?

Áprilistól novemberig 12 honfitársunktól búcsúztunk, s 4 újszülöttet kereszteltünk. Bizony halljuk az idő egységeinek számlálását, az éveket, a kétezertizenegy után már a kétezertizenkettőt, Szilveszter éjszakáján a tizenegy óra után az éjjel tizenkettőt, az éjfél, ami után ismét a nullától kezdjük számlálni a másodperceket, a perceket, az órákat és napokat, az éveket, mindent, ami előttünk van, ami még előttünk van. De ami elmúlt, az már vissza nem hozható.

Megkezdődött az emigráció visszaszámlálása. Mert életünk ideje hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő... S akik 56-ban még huszoneves fiatalok voltak, ma már hetven és nyolcvan között vannak. Kivétel csak annyi van, hogy egyeseknek még azon felül is adatik. Valamicske, egy kevéske "túlóra", vagy másként mondva: kegyelmi idő.

A visszaszámlálás megindult. Kegyelmi időben élünk. Az emigráció végórát éli. De vajon meg kell-e rettennünk e gondolattól? Vajon van-e okunk félni a közelgő elszámolástól? Vajon van-e még időnk arra, hogy ha valamiben híjával vagyunk, akkor, amíg időnk van, bepótoljuk a hiányt, helyére tegyük azt, ami szétszóródott, hogy a nyári betakarítás és őszi szüret után felkészüljünk az előttünk álló télre? Ha valami elfogyott, van-e utánpótlás? És milyen az az utánpótlás? Ez a kérdés nem kérdés, ha csak kényszerű módon elfogadjuk, mert el kell fogadnunk azt, ami éppen van. De ha azt a bizonyos utánpótlást mi magunk alkotjuk, alkothatjuk meg, kezeljük és csiszoljuk tudással és érzéssel, és még lehetőségünk van javítani azon, ami félresikerültnek mutatkozik. Tehát ha még van időnk, módunk és lehetőségünk, hogy mi magunk vegyük kezünkbe dolgainkat, jelenünket és jövőnket, akkor nem hiábavaló azt mondani, arra figyelmeztetni, hogy megkezdődött a visszaszámlálás.

Nem riogatni kell, nem feketeséget látni ott is, ahol pedig még van egy gyertyalángnyi fény, és nem a nemzethalált, az elveszünket kell únos-untalan vizionálni nemzedékről nemzedékre. A nagyvilágba szétszóródott nemzettársaink, sorstársaink és hitben társaink arcát kell egyre közelebb lássuk, hangjukat egyre jobban hallanunk, s az idők szavát egyre jobban értenünk.

A továbbiakban egy olyan szerző olyan művét ismertetjük, aki a világ minden országát bejárta, ahol magyarok élnek, s amely műben meg is szólalnak ezek az emberek, múltból, jelenről és jövőről. A visszaszámlálást követő reménységről.

Molnár-Veress Pál

Hinnünk kell: még küldetésünk van*

Az egész emberiség válságban van. A lét-nemlét állapotában van. Az óceánon való végküzdelem állapota nemcsak a mi állapotunk. Valamennyiünkre, a világ minden népére, minden nép minden egyedére vonatkozik a kérdés: Leszünk-e holnap? Elhasználtuk, elpazaroltuk energiaforrásainkat, billió évek elraktározott energiáit. Megfertőzzük, tönkretesszük környezetünket. Ebben a veszélyhelyzetben összefogásra van szükség. Kell az „ész, erő és oly szent akarat” egymásra találása. És ebben a helyzetben, ebben a világállapotban szükség van arra az erőre is, mely bennünk testesedik. Szükség van a génjeinkben kikristályosodott képességekre, tudásra, a bennünk testet öltött lelki vonásokra. Szükség van Semmelweis Ignácainkra és Bartók Béláinkra. De még a Pusztai Árpádainkra is, akik képesek kimondani a megálljt arra a biológiai katasztrófára, amely az egész emberiséget veszélyezteti. Nem bennünket, magyarokat, hanem az egész emberiséget.

Magyarországon évezreden át maradtak fenn népek. Fejlődtek, gazdagodtak, megőrizték, megőrizhették nyelvüket, kultúrájukat. A sivatag emberfaló, népeket faló ordastörvényei nem vonatkoztak rájuk. Nálunk 1224-ben Andreanum adatott ki, mely nyolcszáz évre biztosította – és biztosította volna újabb nyolcszáz évre is, ha a Világ is ezt akarta volna – a százszok számára a magyarországi életteret, nyelvük, kultúrájuk fennmaradását, önkormányzatukat. 1568-ban Tordán országgyűlés tartott, ahol törvény született a lelkiismeret szabadságáról. És ez a gyakorlatban azt is jelentette, hogy a lelkiismeretért, vallásáért, kultúrájáért, nyelvéért egyetlen embert sem volt szabad üldözni. Miközben a világon népeket irtottak. Kiirtották az indián kultúrákat, nyelveket. S hogy közelebb maradjunk: a skótok nyelvét, az ír nyelvet, a bretagne-i és provanszál nyelvet... Ezek nem eltűntek, ezeket kiirtották!

És mindent megtett a Habsburg uralom a mi kiirtásunkért is. És mindent megtett-megtesz a világpolitika – lásd Trianont és 1944–45-öt, lásd 1956-ot – a mi szétzúzásunkért is.

Mégis vagyunk. Vagyunk ősi földünkön, és vagyunk még a világban is. És képesek vagyunk adni, alkotni, teremteni. Ott is, ahol születünk, és ott is, ahová sorsunk sodort. Nyomot is hagyunk, nyomot is hagytunk magunk után, itt is, ott is, és mindenütt.

„Itt járt s hogy itt járt, én tudom csupán
Nyögő lombok alatt.” (Ady Endre)

A magyar lét értelme ez: még vagyunk. És mert feladataink vannak: leszünk. Lennünk kell. Mert a feladatnak mindig meg kell találnia a maga emberét, a maga embereit. Az embereket, akik e feladatok elvégzésére születtek.

Hinnünk kell: még küldetésünk van. Küldetés vár ránk! És maga a küldetés ad értelmet az életnek. Ez maga az élet!

A magyar diaszpóra nagyságáról még nem is olyan régen hárommillió valószínűség-számításokat végeztek. A becslések szerint a Magyarországnak nevezett, kicsivé zsugorodott ország határain kívül körülbelül hatmillió magyar él. Ebből hárommillió az elcsatolt területeken, s másik hárommillió szétszóratottságban. Akkor – félévszázad előtt – élhetett is ennyi, hiszen a század eleji másfél millió kitántorgottat '44-ben és '56-ban, s még a '70–80-as években is legalább újabb másfél millió követte. De: hol van már az a régi másfél millió? És hol van az újabb másfél millió? Az óceán hatalmas, és könnyen magába fogad. Mert az az óceán a népek óceánja. A hétmilliárdos emberiség óceánja. Mi annak a másfél millió? És mi annak a hárommillió? Nekünk, a történelem szorításában alig több mint tizenkét-tizenhárom milliósra zsugorított népnek – a tizenöt millió is már csak egy ábránd –, nekünk kellene megvédenünk a maradék fiainkat, bárhol is éljenek a világon. Hozzá kellene kapcsolnunk őket a nemzet testéhez. Mert addig vagyunk mint nép, amíg vannak az itt-ott másfél milliók, száz- vagy tízezrek, sőt: az egyek, kettek és hármak is. Mert a sok egy-kettő és három is összességében milliókra rúghat.

Ott kint, a nagyvilágban, a nemzet fájának harmadik ága küszködik a szelekkel, viharokkal s az idővel, míg nem lesz végleg és visszafordíthatatlanul elaszuló fa aszú ága.

A harmadik ág a magyar fa legveszélyeztetettebb ága, a nemzet legveszélyeztetettebb része. S az ő sorsuk, a magyar diaszpóra sorsa, léte szinte pillanatok alatt eldőlhethet.

TAROLÓ HALÁL

Az első generáció tagjai, akiket tart, megtartott még a haza emléke, lassan sírba mennek. Letarolja őket a halál. Kiköltöznek, s viszik magukkal az emlékeiket is az idegen földre. Vannak, akik – lelküket megnyugtató – őriznek egy maréknyi hazai földet, hogy azt majd szórják rá a koporsójukra.

Magammal vittem harmincöt éve egy marék földet onnan, ahol születtem, Vajnafalvából, és egy üveg borvizet, amelyet végig hordoztam az egész világban magammal, hogyha véletlenül a jó ég elvisz engem valahol, valahonnan, akkor legalább az a föld legyen mellettem. Megjártam Ausztráliát, São Paulót, Los Angeles, Kuvaitot, Szaúd-Arábiát, Párizst, Spanyolországot, Tunéziát, Svájcot, és a bőröndben örökké vittem magammal azt a hazai földet, s hazai vizet. (Gocz Elvira, Párizs)

Temettem egy harmincéves fiatal embert, egyébként háromszéki volt. Rákban halt meg, nagyon csúnya, fájdalmas, szenvedéses halála volt. Az utolsó percekben mondta nekem, hogy hol van neki egy kicsi kunyhója, valami kaszálója a nagyapjának, oda menjek vissza, s azt nekem adja. Az utolsó percekben

* Szemelvények Gazda József: A harmadik ág c. kötetéből. Hétkrajcár Kiadó, BP. 2011.

is ott járt gondolatban. Az ember meghalni is csak magyarul tud, ha magyarnak született. És ezt nem lehet letagadni. (Dézsi Csaba, 1970, Melbourne)

Mi a jelenlegi itteni magyar lelkésznek a főfoglalkozása? A magyarokat temetni, de nem magyarul, de nem magyarul, hanem brazilul, portugálul. Elvárják, hogy az ember szép beszédet mondjon portugálul. (...) Sajnálatos dolog ez a temetés. Hogy ez a fő foglalkozása itt Braziliában a magyar lelkésznek, portugálul temetni a magyarokat. Pedig megtartanunk is kellene! (Linka Sándor atya, 1927, São Paulo)

A kórházba bemegyek valakit meglátogatni, egy idős magyar embert, és látom, visszament teljesen a múltba. (...) Érdekes, hogy a haláluk pillanatában az emberek visszamennek a gyerekkorukba, s mindig Magyarországra mennek. Akár fiatal embert temettem, akár időset, s ott voltam az utolsó perceknel, mindegyik hazament. Hazamennek! (Dézsi Csaba, 1970, Melbourne)

Ők, akik még itthon születtek, rendre elmennek. Kiköltöznek az örök csendbe. Az örök nemlétebe. És akik már kint születtek? Azokat élve nyeli el ama Óceán.

GENERÁCIÓS PROBLÉMÁK

A generációk elidegenedése a nemzettől szinte hihetetlenül gyors folyamat. Megmagyarázhatatlanul gyors. Gyorsabb, mint más népeknél. Már a második generáció nem tizedelődik, hanem megkilencveneződik. Százból kilencven – vagy még több – kiszakad a nemzet testéből.

Fogyunk. A gyerekek már egyáltalán nem tudnak magyarul. (...) Az érdeklődésük, az érzelmük, a magyar tudatuk akkor is, ha nem is tudnak magyarul, egy ideig még megvan. Ez megmarad talán egy-két generáció erejéig. De a beolvadás jön előbb-utóbb. (Futaky István, 1926, Göttingen)

Ahol még van beáramlás, friss feltöltődés, ideig-óráig él az emigráció. Él, de távlatokban felszívódnak az újonnan érkezők is. Ám ahol még ez sincs? Ott nem a holnap, a ma végzi el munkáját. Az emigráció el fog tűnni, mert nincs utánpótlás. Legálábbis ide, Dél-Amerikába nem jön senki... (Pillérné Tirczka Éva, 1932, São Paulo)

Magyar jövő-remény? Ha számokhoz kötjük, akkor nincs. Mert nyilvánvaló, hogy az emigráció, a magyar emigráció elfogy. Utóbb elfogy. Tehát egyszerűen nincs utánpótlás. Hozzátenném, hál istennek, hogy így történik. Mert végül is az emigrációt a magyarság nem önszántából vállalta. Az köztudott, hogy eltérően az írektől vagy a britektől, akik benépesítették a világot, akik önszántukból emigráltak, hogy úgy mondjam, máshol keresték maguknak a jobb megélhetést, a magyarok kényszerből távoztak el otthonról. Rendkívül kevés az, aki egyszerűen csak kalandvágyból, vagy pedig azért kerekedett fel, hogy na, lássuk, máshol milyen. Tehát az, hogy nincs többé menekült magyar, aki letelepedjen, hogy tömegesen nincs többé magyar menekült, s mint fogalom ez megszűnt, az azt jelenti, hogy otthon van remény.

Az, hogy a nyugati magyar emigrációnak nincs számbelileg jövője, az engem egyáltalán nem keserít el. Kisebb csoportok mindig meg fognak maradni. És egyénileg, családokban folytatódni fog ez a hagyomány. Hogy szám szerint az ötvenezerből Ausztráliában a következő népszámláláson már csak fele annyi lesz, szerintem ez a dolgok természetes alakulása. (Józsa Erika, 1951, Sydney)

Attól félek, hogy azok a magyarok, akik elszármaztak az anyaországból és a környező országokból, azoknak kilencvenkilenc százaléka elvész a magyar nemzet számára. Egy százalék egész biztos visszamegy. Nekem is van öt unokám, remélem, hogy egy vagy kettő visszamegy. Vagy Erdélybe, vagy Magyarországra, de visszamegy. Mérget nem vennék rá, de feltételezem. Mindegyik beszél magyarul, anyanyelvi szinten. Először tanultak meg magyarul, s utána tanultak meg svédül. Az a nagy előnyöm van, hogy mind a fiamnak, mind a lányomnak az élettársa magyar. A családban csak magyarul beszélnek a gyerekekkel, egymással, és svéd szó a házon belül csak akkor hangzik, ha véletlenül egy svéd van náluk. Ismerős vagy idegen. Esetleg az ember megnézi a tévében a svéd híreket, más svéd hang nem hangzik el a lakásban. Sikertől átadni ezt a szellemiséget. (Gaal András, 1936, Svo)

Ismerek nagyon jó másod-harmadgenerációs magyarokat, akik nem beszélnek magyarul, de teljesen úgy érznek. Még egy érdekes jelenség: a második generáció még nem, de a harmadik generáció nagyon kezdi keresni a gyökereit. Úgyhogy ez nem egészen elvesztett dolog, még akkor sem. Látszik például, hogy a skótok elvesztették a nyelvüket, de attól még ők skótok. Vagy ott vannak az írek. S ez lehet talán a magyaroknál is. Persze sok függ attól, hogy milyen környezetben vannak, mennyire asszimilálódnak. De azért most is, Amerikában is rengetegen vallják magukat magyarnak. (Saáry Éva, 1929, Lugano)

Amíg a hullámok össze nem csaptak az utolsó magyar feje fölött, addig még mindig van remény. A jövő kiszámíthatatlan. A jelenlegi világrend sem fog örökké tartani. A mai folyamatok helyébe holnap ellenfolyamatok léphetnek. Elkezdődhet a Kárpát-medencében és a világon mindenütt a nemzeti tudatok visszaerősödése, ami szempontunkból: egy visszamagyarosodási folyamat is. A gyökerek keresésének a folyamata. A globalizált-egységesített világ darabjaira hullhat, s az elmosott, összemosott színek, az összegabalyított szájak újra érdekessé válhatnak, újra virulni kezhetnek. Megindulhat egy visszafele irányú áramlás is. Vissza a gyökerekhez!

És vissza önmagunkhoz. Mert minden rajtunk is múlik. A tények azt mutatják, még ebben a hullámzó világóceánban is, aki igazán akar, aki igazán ragaszkodik nyelvéhez, nemzeti önazonosságához, az utódaiban is megmarad. Ez is öntudat kérdése.

*

A holnap útjai mindig kiszámíthatatlanok voltak. Bár a Teremtő a holnap útjait elrejtette a tekintetünk elől, nekünk mégis tudatosan kell élnünk. A magyarság nem hagyhatja magára a világban szétszórt nemzettársait.

Gazda József
A HARMADIK ÁG

Magyarok a szétszórattatásban

I. KÖTET – AZ IDŐK ÁRJÁN

HÉT KRAJCÁR KIADÓ – BUDAPEST

Gazda József kétkötetes könyve* a nemzet „harmadik ága”, azaz a világban szétszórt magyarság sorskrónikája. Műfajilag tulajdonképpen a szociográfia, vagy az emlékezetben megőrzött történelem (oral history) körébe tartozik. Mintegy ezer egyéni sors mozaikkockái segítségével idézi fel a jellegzetesen magyar „bujdosósorsot”, azoknak a sorsát, akik történelmünk „vérzivataros évszázadaiban” a haza elhagyására kényszerültek, szétszóródtak a nagyvilágban, ott eresztettek új gyökereket, ott illeszkedtek be őrizve vagy feladva másságukat, magyar mivoltukat, s járultak hozzá munkájukkal, tehetségükkel új hazáik – mintegy 40 ország – belső életéhez, sokszor azok arculatának alakulásához.

A könyv hátsó borítóján elhelyezett ajánlásból idézünk:

E könyvvel és a benne megszólalók szavaival üzenem, mondom, kiáltom minden magyarnak, éljen bárhol is a nagyvilágban: sorsunk a saját kezünkben van. Csak akkor tudunk megmaradni, ha akarunk! És ha teszünk is érte. Ady Endre könyörgő jajja átsüvít az időn, s mindnyájunkhoz szól: *Az Élet él és élni akar! Őrzők, vigyázzatok a strázsán! Vigyázzunk hát!* (A szerző)

Mi ez a könyv, amit az olvasó a kezében tart? Jajkiáltás magyarságért, a világ négy sarka felé, Óceánon innen és túl.

* Gazda József: A HARMADIK ÁG. Magyarok a szétszórattatásban. I. kötet: AZ IDŐK ÁRJÁN. II. kötet: FÉLSZÁZ ORSZÁG. Hétkrajcár Kiadó, Budapest 2011.

Az elűzött-elbujdosott-elvesző gyermek jajkiáltása anyja után. A küzdő-fuldokló magyar fohásza Istenhez, miközben elmerül. Hány millió magyar menekül, tűnik el a népek tengereiben! Idegenek segítő keze, de más nép, idegen környezet, a mindennapi élet beolvasztó működése, meg a „felelős” magyar kormányok brutális közönye. És még jó, ha csak közönye! Fellebbezés ez a nemzet lelkiismeretéhez, önmagunkhoz, akik, mint e könyvet, kezünkben tartjuk sorsunkat.

A harmadik ág több mint félszáz ország ezernél több elbujdosott magyarjának sorsában beszéli el, hogy mik történtek, jaj mik is történnek velünk. (A kiadó)

1. Bevezető. Magyar fa ága

Utoljára háromszázötven évvel ezelőtt hangzott fel a Jajszó, Zrínyi kiáltása, s Kodály Zoltán 1955–56-ban kórusművében visszahangozta:

„Látok egy rettenetes sárkányt, mely méreggel, dühösséggel teli, elragadja s ölében viseli a magyar koronát. Én, csaknem mint egy néma felkiáltok, ha kiáltásommal elűzhetném ezt a dühös sárkányt, kiáltván: Ne bánts a magyart! Szegény magyar nemzet! Szegény, annyira jutott-e ügyed, hogy senki ne is kiáltson fel utolsó veszedelmeden, hogy senkinek ne keseredjék meg szíve romlásodon. Hogy senki utolsó, halállal való küszködéseden egy biztató szót ne mondjon? Egyedül én vagyok-e őrállód, vigyázód, ki megjelentem veszedelmedet? Nehéz ugyan e hivatal nékem, de ha az Isten a hazámhoz való szeretetet rám tette, imé kiáltok, imé üvöltök, Hallj meg engem élő magyar! Ihon a veszedelem, ihon az emésztő tűz. Magyarok! Ti néktek szólok” (Zrínyi Miklós-Kodály Zoltán)

A könyv átfogó, a jelenségre rátekintést adó első kötete, AZ IDŐK ÁRJÁN 17 fejezetben rajzolja meg a magyar emigráció évszázadokon átívelő sorsát.

2. Bujdosók

Áttekintést kapunk a magyar történelemnek azokról a korszakairól, mikor „elbujdosni” kényszerültek majdnem mindig a „jók”, akik tettek valamit a hazáért, s ezért a haza – annak tipró hatalmi gépezete – megbüntette, elűldözte, menekülésre kényszerítette őket. Így volt ez Rákóczi szegénylegényeivel, 1849 menekülőivel, majd a XIX-XX. század fordulójának szegény-kiáradásával, amikor „Kitántorgott Amerikába másfél millió emberünk.” Aztán jöttek a XX. század első földönfutói, az otthonukat elhagyó százezrek 1916-ban, amikor a hadüzenet nélküli román betörés elől menekült szinte az egész székelység, még nem ki a nagyvilágba, hanem belső emigrációba. És még ez is csak a kezdet volt. Trianonon megtizedeli az elszakított területek magyarságát. Nemcsak a csonka országba, szerte a nagyvilágba is mennek, mennek nemzetünk üldözöttjei. Aztán jön az újabb katasztrófa, a második világháború, mely milliónyi embert üldöz el otthonából, akiknek közel fele szétszóródott a nagyvilágba. Aztán 1956 negyedmillió fiatalja. A vajdaságot elhagyó kétszázezernyi magyar. És a 80-as években megindult erdélyi menekültáradat, akik Ceausescu Romániáját hagyják el. A láttelelet szinte megrendítő.

3. „Édes mostoha”

Szembeállítja azt, hogy mit jelent az „édes”, a haza, és milyen módon bizonyították hazájuk iránti szeretetüket, elkötelezettségüket azok, akiket később mint bűnösöket elüldöz a „mostoha”. A két ellentétes rész szembefeszül egymással. Egyikben a ragaszkodás, a szeretet, a tenni akarás, és nem is csak akarás, hanem tett, háborúk, lövészárkok, építő, cselekvő, a hazáért való munka, és másik oldalon az embertelen kegyetlenség, a kitelepítések, börtönök, agyonverések, bitófák, a „gonosz” vérszomjas kegyetlen örülete.

4. „Utak a télben, utak az időben”

Magukat a meneküléseket, azok keserűségét, sokszor az életet kockáztató voltát mutatja be. Sodródni a front elől szekeken, vonatokon, gépkocsikon, ki az idegenbe. Robbanó aknamezőkön áthaladni, szögesdrótokat vágni, tél idején folyót úszni át, mocsárban hasalni. Az éjszakában tapogatózni át a határon. Menekülni a terrorállamból, vagy menekülni a megtorló hatalom börtönei, bitófái elől. Drámai sorsok, helyzetek, menni a mindig bizonytalan és ismeretlen jövő felé, miközben azt is tudod, hogy talán soha nem látod meg édesanyádat, a szülőhazádat és házádat. Mert: a hazád ellenségnek fog látni-tartani-tekinteni.

5. „Ideiglenes hazák”

A menekülők viszonylagos biztonsága, védettsége azzal kezdődik, ha túljutnak a határon: a szomszédos államok, országok, Ausztria vagy Jugoszlávia földjére lépnek. Az Erdélyből menekülők Magyarország földjére lépnek. Az „anyaország” – ez is a történelmünk szégyene – volt, hogy mint kommunista testvér-országnak visszaadta magyar véreinket, akik otthon börtönöket kellett hogy átszenvedjenek a „tiltott határátlépésért”. Ha nem ez történt, menekülttáborok várták az érkezőket, melyekben sokszor hónapokig, sőt közel fél évtizedig az ideiglenes hazákban kényszerülnek átvészelni a háború utáni szörnyű nyomort. Aki hazatérésre szánta el magát – ez is a történelem grimasza – azt ütlegetések, börtönök, vagy mint „nyugatosokat” félretaszítottság, kiközösítés várja otthon, a szeretett, elhagyni mégsem bírt hazában.

6. „Hívó karok. A nagyvilág, ahová menekülni lehet”

Történelmi áttekintést ad ez a fejezet azokról az országokról, melyek két és fél század óta (Lengyelország, Franciaország, Törökország, Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Dél-Amerika, Nyugat-Európa bizonyos országai) vagy újabban (Ausztrália, Új-Zéland, stb.) befogadják, sőt: bizonyos esetekben – megbecsülésük, bennünket való értékelésük jeleként – várják is menekültjeinket. Ebbe a fejezetbe kerülnek a sokszor hónapos hajóutak, vagy a repülőutak kalandjai, valamint az érkezők fogadása, a már ott élő magyarok segítése.

7. „Más nép, másfajta raj. A beilleszkedés”

A könyv második legnagyobb fejezete, mely az idegen-ségbe érkezők örök problémáját mutatja, miként sikerül a „más nép” más nyelvét, körülményeit, más kultúráját, más mentalitását

megszokni, talajt fogni, munkát találni, a munkában helytállni, gyermekeknek, fiataloknak az új körülmények között tanulni, illetve tanulmányaikat egy teljesen más nyelven folytatni, otthon teremteni az új hazákban, és ott előbbre és előbbre jutva képességeiket bizonyítani. Ebbe a fejezetbe kerül az a rendkívüli megbecsülés is, melyet emigránsaink szinte kivétel nélkül vagy igen kevés kivétellel ki tudnak vívni, ki-ki a maga szintjén, a maga munkakörében, munkahelyén. Vagy a 48-49-es ügynevezett dipik helyzete, a sok katonatiszt és értelmiségi, akik nem a tudásuknak megfelelő munkát kapnak, vagy az 56-osok problémája, akiknek a helyzetét rendkívül megkönnyítette az irántuk való hatalmas szimpátia.

8. „Küzdelem a maguk megtartásáért”

A legterjedelmesebb fejezet ez, mely azt a csodálatos akaraterőt mutatja, mellyel az öntudatos, a nemzetéhez ragaszkodó, azt megtartani akaró réteg még fél lábbal az úton van, de már templomokat épít, gyülekezetekeket hoz létre, lelkeszről gondoskodik, aztán magyar egyesületeket alakít, magyar klubokba, szakmai egyletekbe, szervezetekbe tömörül, magyar házakat teremt-épít. Őrzi a magyar hagyományokat, szokásokat. Műsorokat, közös ebédeket, vacsorákat, magyar bálakat, piknikeket szerveznek, hogy együtt lehessen a közösség, és hogy a bevételekből alapot teremtsenek az intézményeik működésére. Megünneplik a nemzet ünnepeit, március 15-ét, október 23-át, augusztus 20-át, gyermekeik karácsonyát. Külön gond a gyermekek megtartása, a magyar iskolák megszervezése, a cserkészmozgalom csodálatos munkája, eredményei. A kultúrateremtés idegen földön, újságok, könyvek megjelentetése, rádió-adások tévé-adások szervezése. Egyszóval: a magyar munka. Óriási akaraterő kormányozza, irányítja, viszi előbb és előbb a lélekhatárokat, melyek szemben az árral úsznak, a törvény ellenében úsznak. Hiszen a törvény ez: felszívni, felfalni, beolvasztani. Az idegen ország, az idegen környezet asszimilálni akarja az idegeneket. Különösen a gyermekeket, akik már ott nőnek, ott lesznek az idegen kultúrához tartozó lények. S hogy még a második-harmadik, esetleg a negyedik generáció is élni tudjon, őrizze magyarságát, ahhoz óriási akaraterőre, óriási küzdelemre van szükség, szigorú szabályok következtetéses betartására, már a családon belül. Például, hogy kapun belül csak magyarul beszélünk. Vagy ha kétnyelvű a család, a magyar szülő következtetéses csak az anyanyelvén szólítsa meg gyermekeit. És ennek a küzdelemnek gyönyörű eredményei is vannak. Bár – erre is kitér a fejezet, a megmaradás akarása nincs mindenkiben benne. Vannak, akiknek a főcél: a beilleszkedés, könnyen feladják „nemzeti lelküket”, mert a magyar társadalom kiölte azt. Sajnos – tapasztalat, hozzávetőleges statisztika mutatja – minden tízből inkább egynek, mint kettőnek, vagy csak alig egynek fontos a megmaradás, gyermekei megtartása.

9. „Milyenek vagyunk”

Magyarság-vonásainkat tárgyaló fejezet. Ezek a vonások kint és bent, itthon és idegenben meghatároznak bennünket. Indulatosak, makacsok és energikusak, temperamentumosak és önértékesek vagyunk. Sokszor hangoskodók, lázongók, amolyan

„forradalmárok”. De: nem kell lesütött fejjel járnunk, hiszen a népünkre jellemző, hogy átlag felettien kreatívak, tehetségesek vagyunk. Jó a munkabírástunk, kitartásunk. Nem könnyen adjuk fel. Ezeknek köszönhetjük, hogy magyarként bemutatkozni jó ajánló levél. A ranglétrán szinte mindenki magasra feljut. Ám tele vagyunk gyengeségekkel is. Könnyen polarizálódunk, rétegződünk, nem szeretjük eléggé egymást. Nem támogatjuk, segítjük eléggé egymást. Hajlamosak vagyunk a széthúzásra, a különutasságra. Mindez, vagy legalábbis az individuális mivoltunk is nemzeti karakterünkből fakad. Érzékenyek is vagyunk, büszkék a becsületünkre – ha azt megtartottuk –, s könnyen el is keseredünk. Kishitűek is vagyunk, hajlamosak a gyengeségre. Az önfeladásra, az átlagosnál könnyebben „beinkadrálódunk” a befogadó társadalmakba, de ugyanúgy könnyen fel is adjuk magunkat... Vagy épp ellenkezőleg: gögösek vagyunk, rátartiak, önhittek.

10. „Miért vagyunk a világon. Küldetéstudatunk”

A magyar emigrációnak, különösen abból következően, hogy úgy érezték, új hazájuk magasabb életszínvonalat biztosít nekik, s a „szabad világ” lehetőséget is ad erre, kialakult a küldetéstudata. Segíteni az otthont, az otthonlevőket. Ajándékcsomagok mennek, támogatások a bajban levőknek – árvíz vagy földrengés-károsultaknak, a kisebbségi sorsban élőknek, azok iskoláinak, kórházainak. Kultúrát teremtenek, gazdagítják a magyar kultúrát nagyjaink – Márai Sándor, Wass Albert, Tollas Tibor és társaik – ott kint is. S amikor az országunk elnemzetietlenítő hatalmi erők kezén volt, a nyugati magyarság küzdött – és ma is küzd – a magyar értékek feltárásáért. Következetes harcot folytattak a kommunizmus és annak torz kinövésai ellen, legyenek azok a mai határokon belül vagy kívül. És ma a poszt-kommunizmus ellen. A kisebbségi jogokért. Van egy határokon kívüli erő, mely képessége és lehetősége szerint az összmagyar érdekeket képviseli már azzal is, hogy hírnevet szerez munkájával, tehetségével, becsületességével népünknek.

11. „Hozzájárulásuk új hazájuk és a világ értékeihez”

Képességünkből fakadóan: tudunk adni az új hazának is. Zenészeink ott vannak a világ nagy koncerttermeiben. Képzőművészeink – Moholy Nagy László, Breuer Marcell és sokan mások –, feltalálók, tudósaink, atomfizikusaink, matematikusaink – elvétele egy-egy diplomatánk, politikusunk is – hírnevet szereznek nemcsak maguknak, a nemzetnek is. Közismert Fermi mondása: „Igen, vannak túlvilági lények, itt vannak közöttünk, s magyaroknak mondják magukat”. A számítógépes világban, az építészetben mindenütt ott vannak kimagasló egyéniségeink.

12. „Az idegen környezet felszívó hatása”

A törvény törvény. Pár generáció, és tűnik el egy-egy réteg. Eltűntek az 1848–49-es emigrációsok leszármazottai, nagyjából el a XIX. század vége, XX. század eleje kivándorlói. Valamikor városrészek utcai nyelve volt a magyar Brazíliában, Kanadában és az Egyesült Államokban. Ez ma már nincs. A közösségünk öregedik el és eltávolodnak a fiatalok, fokozatosan kiesnek a közösségből. Ennek folytán gyengülnek egyházaink, rendre be is

zárják kapuikat, szétesnek tömbjeink, részben individuális hajlamunk, és hadd mondjuk ki ezt is, tehetségük, munkaerejük/bírástuk következtében. Akik megerősödtek, meggazdagodtak, házat építenek, kint valahol az épülő új-negyedekben, és nincs meg a nemzetnek az összetartó-összekapcsoló ereje, hogy egymás közelében telepednének le. Így hát a szétszórátottságban is nő a szétszórátottság, s ennek folytán a sorvadás, zsugorodás, megszűnés. Nő a vegyes házasságok száma, melyeken belül a magyar fél nem tartja érdemesnek a nyelv átadását. Így: elhagyják, elvesztik a nyelvet, feladják intézményeiket. Magyar egyesületek, magyar házak, magyar iskolák zárják be kapuikat. Gyengül az identitástudat. Arányítva a más népekhez – franciák, olaszok, németek, görögök – az anyaország sem látja el kellő mértékben a véreivel szembeni kötelező feladatát. Nem tart fenn a másfélmilliónyi magyar számára egyetlen kinti iskolát, s ami van, a Magyarországon való tanulás lehetőségéhez is az emigráció nagyságához mérten aránylag kis alapokat biztosít. S mindennek a következménye: a meglehetősen gyors felszívódás. Fél évszázad alatt várostérképek rajzolódtak át, például egyik legnagyobb magyar külföldi gyűjtőközpont – Cleveland teljes magyar negyedei tűntek el. Eltűntek magyar falvaink Kanadában, Brazíliában és az Egyesült Államokban (lásd Árpádhont Louisianában vagy Eszterházát Kanadában stb.). Így hát a folyamat él és hat.

13. „Megszépült múlt. Ébredési folyamatok”

Ellenfolyamat is van, de jóval kisebb mértékben. Sokakban megszépül a múlt. A nyelvüket vesztettek ifjú vagy felnőtt fejjel – szüleiket vádolva – kezdik tanulni a nyelvet. Nagymamák tanítják magyarul második-harmadik generációs unokáikat. Vagy: már a nyelvüket vesztettek – idegen ajkúként – ébrednek magyar nemzeti tudatukra. És: Magyarország felé valami meghatározó csodálattal tekintenek.

14. „Új mozgások. A kiáramlás folytonossága”

Az új viszonyok között, azzal, hogy Magyarország, Románia és Szlovákia is uniós országokká váltak, fellazultak a határok, s egy új népmozgás, hatalmas méretű kiáramlás indult el ismét, csapolva a nemzet, vagy az otthon maradottak erejét. Az emigráció szemszögéből nézve pozitív jelenség ez, bizonyos fajta feltöltődést, friss erőt hoznak a folyamatosan kiérkezők. Nekik hála új óvodák, hétvégi iskolák szerveződnek, vagy a létezők megerősödhetnek ott, ahol sok fiatal család jelenik meg. De hozhatnak öntudatvesztettséget is, mert a nemzettudat általános rossz állapota rányomja az újonnan útnak-indulókra is a hatását, illetve azok sem kivételek e jelenség alól.

15. „Visszavezető utak (Hazatérés)”

A megmaradást szolgáló jelenség. Sokan – akik ezt megtehetik – a Balatonon nyári üdülőt vásárolnak maguknak. Mások lakást vesznek, és hazatelepednek. Így is és úgy is hozzákapcsolódnak a hazához, s az idősebbek ily módon hozzákapcsolják a fiatalokat is. A fiatalok körében is van egy nemzeti tudattal bíró réteg, amelynek tagjai Magyarországra telepednek, munkát vállalnak ott, elindítva így egy visszahullámszerű folyamatot. Van-

nak, akik vállalatot alapítanak a csonka országban vagy Erdélyben, erősítve ezzel a hazai közösségeket, s biztosítva a maguk megmaradását.

16. „Az óceán vize”

Az óceán vize mégis elnyel, befogad. Aki elhagyta a hazáját, az lehetett bármekkora érték, fűthette bármekkora belső tűz, a nemzeti tudat izzása, közszóval: lehetett bármekkora magyar, a folyamat alól – utódait nézve – nem húzhatja ki magát. Magyar-nak maradni csak Magyarországon, s bizonyos mértékig – ott is már jobban veszélyeztetve – az utódállamokban, tehát vegyük így: a magyar haza földjén lehet. Kint el kell veszni, be kell olvadni. Ez elől nincs menekvés. És akikkel ez megtörtént, azoknak ez nem is fáj. Mert ők már esetleg annyit tudnak, hogy magyar származásúak, őseik valamikor Magyarországról vagy a Kárpát-medencéből indultak el ki a nagyvilágba, az ő „hazájukba” is.

17. „Nem nyomtalanul. A magyar lét értelme”

Értékeket adtunk a világnak, nem is kis mértékben. A görögországi magyarok nemzeti ünnepeiket ma is a korinthuszi csatorna bejáratánál ünnepeik, ahol emléktábla őrzi ama csatornát kigondoló és megépítő eleink nevét. Argentínában minden katonára – vagy legalábbis a művelt katonatisztek – tudják, hogy az ő nemzeti hadseregüket a magyar 48-as emigráns, a háromszéki Gidófalva szülötte, Czech tábornok alapította meg. És az angol nyelvterületen „biro”-nak (ejtsd: bájró) nevezik Argentínában élt feltalálója után a golyóstollat. Feltevődhet a kérdés: Jó volt, hogy így történt? Ha ezt kérdezzük, alig akad a világ magyarjai között, a harmadik ághoz tartozók között, aki azt mondaná, hogy nem, nem jól történt. Mert kint érvényesültek, meg tudták állni a helyüket, sikerélményt kaptak. Legtöbben elégedettek. Vagy legalább ennyit megfogalmaznak: gyermekeim már idekötnék. Vagy apám és anyám sírja ideköt. Itt vagyok itthon. A „nekünk két hazát adott a végzetünk” gondolat is lassan-lassan elhomályosul. Egy ideig tart csak az, hogy „Megyek haza.” Aztán onnan megint: „Indulunk haza!”

És hogy a nemzet nyert vagy veszített általuk? Nézőpont kérdése ez is. Ha azt vesszük, hogy népünk színe-java hagyott itt bennünket 1945-ben, micsoda genetikai erő özönlött ki 56-ban,

vagy mennyire megfogyatkoztunk Erdélyben. Csak tíz év alatt – 1990 és 2000 között – 200.000-rel csökkent az erdélyi magyarság száma. Vagy ha azt vesszük, hogy Magyarországnak csak az Európai Unióba való belépése óta valóságos új népvándorlás indult el, boldogok – tehetséges, kiváló, tanulni akaró és tudó fiatalok tömkelege – és boldogtalanok – itthon munkát nem kapók, élni nem tudók – tömege, hát azt mondhatjuk: tragédia. Szörnyű tragédia.

És ha azt vesszük, hogy adtunk, rengeteget adtunk az emberiségnek, olyanok is, akik az otthon szegénysége miatt esetleg nem tudták volna képességüket rendesen vagy legalábbis hasonló mértékben kifejteni, akkor nyereség ez. Vagy legalábbis: nem csak veszteség... Mint Jánusznak is, ennek a folyamatnak is két arca van. Egy síró és egy nevető arca.

A második kötet alcíme: FÉLSZÁZ ORSZÁG...

A befogadó ország színhelyeiről nézve mutatja meg a magyar emigráció arcát, helyzetét, mely sokszor különböző. Van, ahol az értelmiség (Svédország), másutt a munkásréteg dominál. Van ahol a magyar közösséget inkább feleségek (Olaszország, Görögország), másutt frissen érkezők (Norvégia, Finnország), vagy épphogy utánpótlás nélküli előregedett közösségek alkotják (Dél-Amerika országai). Van ahol a legfőbb réteget Európai Unió- (Belgium, Luxemburg) vagy ENSZ-tisztviselők (Svájc Genfi kantonja) képezik. Vannak volt szocialista országok, ahol belső migráció következtében jöttek létre új magyar közösségek (pl. az egykori Szovjetunióhoz tartozó Észtországban, vagy a csehországi Prágában, a romániai Bukarestben vagy a Regátban). És van, ahol minden réteg izmosan jelen van (Egyesült Államok, Kanada, Németország, Anglia, Svájc és Ausztria). A szerző elemző-bemutató, a jelenségeket összegez, néha meditatív, máskor érzelmi, lírai elemekben is gazdag, mindenképpen át- és megélt fejtegetéseit a könyvben szereplő mintegy ezer ember vallomásos-elmesélő, az ő sorsukat idéző szövegei támasztják alá, egészítik ki, teszik élővé, megéltté és ezáltal igazzá. Az utóbbiakat a könyv írója világjáró-anyaggyűjtő – az érintett országokban tett – tanulmányútjai során egyéni beszélgetések folytán vette magához szalagra 1997-es első, svédországi útját követően, a világ minden érintett részét bejáró útjai során.

Gazda József 2011. december 2–26. között Svédországba látogat, ahova eladásra is magával hoz néhány tucatnyit most megjelent művéből.

Decemberi istentiszteleteinken a könyvet meg lehet vásárolni, s

kívánságra a szerző ezeket helyben dedikálja.

Az összesen ezer oldalnál is nagyobb terjedelmű,

kétkötetes könyv előreláthatólag

350 svéd koronába (kb. 37 euróba) kerül.

Igazi szellemi kincs, kivételes karácsonyi ajándék!

Az utolsó erdélyi polihisztor: Brassai Sámuel

Brassai Sámuel a 19. századi erdélyi tanügy és tudományosság talán legnagyobb alakja. Tanítványa, Kövály László szerint tíz tudományágat művelt, vagy ötben maradandót is alkotott. De egyikben sem eléggé ismert és elismert. Nemzetközi hírnevet érdemelne a botanikában, összehasonlító irodalomtudományban, nyelvészetben, pedagógiában és filozófiában-esztétikában, ám többnyire magyarul írt művei, vitairatai alig-alig jutottak túl az országhatárokon. A határokon belül is csak ideig-óráig vallotta magáénak valamely tudományág. Jól jellemzi Jókai ezt a helyzetet, amikor azon gúnyolódik, hogy az akadémia – melynek már 1837 óta levelező tagja – mind halogatja Brassai rendes taggá választását: „Brassainak mindenik osztály égis emlegeti a másik osztályban tett érdemeit, s együtt az öt osztály együttes érdemeiért nem választja meg rendes tagnak, hanem végül azt mondja, hogy mindez semmi! Brassai nagy tudós ugyan, de hát még milyen zeneértő! Válassza meg hát a konzervatórium!”

Mit alkotott hát Brassai, amiért mégis csodálják, emlegetik. A polihisztorság önmagában nem volna érdem, hisz a 19. század közepéig a legtöbb tanár, tudós polihisztor volt, s e korszak túlélőjeként vált az „utolsóvá”. Igaz, rendkívül hosszú ideig lépést tudott tartani a tudomány egyes ágainak a fejlődésével is. Ezt hosszú életének, szellemi frissességének köszönhetette. Brassai fő alkotása – véleményünk szerint – a múlt századot átfogó, időről időre megújuló életpályája. Ennek köszönhetően válhatott ő szimbólummá.

Ugyancsak Kövály László hívja fel a figyelmet Brassai életpályájának egyik jellemző sajátosságára: minden 10–12 évben képes pályát változtatni, valami újat kezdeni. Ez részben nyugtalanságával magyarázható, s még inkább a használni vágyással. Mindig ott vállalt feladatot, ahol a legtöbbet tud tenni. Mikor már érzi, hogy nem nélkülözhetetlen, él a felkínálkozó új lehetőséggel.

Brassai életének kezdetét, bár vagy öt könyv is tárgyalja, mindmáig homály fedi. Nincs róla írott bejegyzés. Szinte bizonyos, hogy maga Brassai sem volt tisztában a dátummal. Édesapja, a torockói iskolamester éppen szabadságon volt, s így feleségével, a torockószentgyörgyi unitárius pap lányával, Koncz Krisztinával együtt apósánál tartózkodott, amikor az ifjabb Sámuel a világot meglátta. A születést ott nem iktatták, s utóbb Torockón sem jegyezték be az anyakönyvbe. Az időpont alighanem 1800 júniusára

tehető, hiszen 1880-ban és 1890-ben is e hónapban fogadta Brassai az öt üdvözlőket. Így tartották ezt számon kortársai is. Az csak egy már szimbolikussá vált életpálya betetőzési vágyának megfogalmazása lehetett, amikor Brassai halálos ágyán 1797. június 15-ét jelölte meg születési dátumul. Talán nem is sejtette, hogy mekkora ünneplésben lesz része, s azt sem, hogy milyen gondot okoz majd életrajzíróinak.

Gondtalan gyermekkorra tizenegy évig tart, az édesapja tanítgatja a maga eredeti rávezetési módszerével. Aztán következik az iskola ugyancsak tizenegy éve. Eből kettőt a torockószentgyörgyi iskolában tölt, leteszi az osztályvizsgákat. 1813 őszétől már a kolozsvári Unitárius Kollégium tanulója. Egy év múlva a sikeres közvizsga után beiratkozhatik a filozófiai tanfolyamra. Ettől fogva tógás diáknak számítana, a külföldön tanult professzorok tanítják. Csakhogy Brassai nem költözik be a kollégiumba, úgynevezett publikus – világi pályára készülő – diák lesz, s tetszése szerint hallgat órákat, mindössze a vizsgákat köteles letenni. Így alig maradt feljegyzés diákéveiről. 1821-ben tesz záróvizsgát. Életrajzírója, Gál Kelemen szerint arról alkothatott fogalmat a fiatal Brassai, hogy milyen ne legyen az iskola!

A következő tizenkét esztendőszak Brassai életének leghomályosabb periódusa: főúri családoknál leánynevelő. Többnyire vidéki kastélyokban él, télen a családdal be-belátogatnak Kolozsvárra, néha külföldre is elviszik. A kastélyok gazdag könyvtárát olvasva, a főúri társaságok vitáit hallgatva szerzi meg Brassai híres műveltségét. Ezek az ő „egyetemi” évei. Nem utolsó sorban őt is megismerik, számon tartják előkelő körökben.

Így hívják meg 1834-ben Kolozsvárra, a kaszinó által indítandó néplap, a Vasárnapi Újság szerkesztőjéül. E lappal egész Erdély szellemi felemelkedésén munkálkodik. A lapban közölt cikkeiből áll össze első kötete is, egy népszerű földrajzkiadvány. A jó tollú szerkesztőre egyháza vezető emberei is felfigyelnek. Mikor 1837-ben az unitárius főtanácsos tanárt kell választani a kollégiumba, a „második Franklin”-ként ajánlott Brassait tisztelik meg a katedrával. Rendkívüli e választás, mert ő nem tanult külföldi egyetemen, s felszentelt pap sem volt. Ráadásul azt is engedélyezik, hogy magyar nyelven mondjon székfoglaló beszédet.

Tizenegy évig a nagy múltú, 1557-től működő Unitárius Kollégium tanára Brassai, az öt professzor egyike. Négy évig az igazgatói széket is betölti. Az ő nevéhez fűződik az intézetben folyó munka és az egész unitárius tanügy megújítása. Az addigi merev, lekezelő, latinos beszédmodor helyett közvetlenebbül, barátilag szólt diákjaihoz, akik rajongtak érte. Támogatta a magyar nyelvű önképzőkori munkát, majd új tantervet dolgozott ki, melynek bevezetésével az egész intézet 1842-ben áttért a magyar oktatási nyelvre. Az alsó tagozaton az osztálytanítós rendszer helyett szakrendszert honosított meg. A filozófiai osztályokban az eddigi főleg teológiai képzést a

világi ismeretek felé módosította. Ő adott kellő súlyt a reál és természettudományos tárgyaknak. Fizikai laboratóriumot létesített, ehhez saját költségén felszerelést vásárolt. A könyvtár vezetését, átrendezését is vállalta. 1842-ben Kék Könyvtár címmel tankönyvsorozatot indított. Ő maga igen népszerű számtan és német valamint francia nyelvkönyveket állított össze.

Szerkesztőként a Farkas utcai református templom melletti paplakban bérelt szobát, tanárként szolgálati lakást kapott az unitáriusok Belső Magyar (utóbb Kossuth Lajos) utcai úgynevezett püspöki házában. Itt özvegy édesanyjával lakott, s e helyen tartotta gyűléseit az 1846-ban megalakult első erdélyi tanáregyesület, a Nevelői Kör.

Az 1848-as forradalom szele március 21-én ér Kolozsvárra. Brassai számtanórán a párizsi és pesti eseményekről mesél diákjainak, azok fellelkesülve elhagyják az iskolát, s a református és katolikus tanintézetek fiataljaival gyűlésznek, tüntetnek. Maga Brassai is felcsap nemzetőrnek, bátor cikkeket közöl a Vasárnapi Újságban. Így, mikor az Urban ezredes vezette császári csapatok november 17-én bevonulnak Kolozsvárra, ő tanácsosnak látja elmenekülni. Újabb tizenegy esztendőszakasz kezdődik életében. A forradalom és szabadságharc, bujdosás és száműzetés évei ezek. Pesten magánintézetben tanít, s közben részt vesz a főváros, az akadémia tudományos életében. Vitatkozik, cikkezik, úgyhogy pár év alatt országosan megismerik és elismerik tudását.

Természetesen szükség volna rá Kolozsvárt is. Csak 1859-ben enyhül annyira a politikai helyzet, hogy elfogadja az újból felajánlott rendes tanári állást. Visszatelepedik Kolozsvárra. Bölcsészett, görögöt és hébert tanít a kollégiumban. De ez már nem az az intézet, ahol a reformkorban pályáját kezdte, megszűnt főiskolai jellege. A megszáporodott tanári karba nem tud beilleszkedni. Ellenben az 1859 novemberében megalakuló Erdélyi Múzeum-Egylet nyújt új teret munkásságának. Már az alakuláskor múzeumőrnek választják, s a gróf Mikó Imre adományozta 12 holdas kert egyik épületében lakást is kap. Rövidesen a múzeum igazgatója lesz, s 1862-ben lemond kollégiumi katedrájáról.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet (utóbb Egyesület) szolgálatában töltött tizenhárom év alatt létrehozza a korábbi főúri villában az egyesület múzeumát, s a környező parkot a város első fűvészkertjévé alakítja. Itt már kezd legendás egyéniséggé válni, anekdoták hőségé, akit a város tudós vendégei rendszeresen felkeresnek, a diákok meg csodálattal bámulnak.

Brassai napja reggel 6-kor kezdődik. Első dolga a zongorához ülni, s néhány Mozart- és Beethoven-számot eljátszani. Utána elkészíti kiadós reggelijét. Következik a pontos idő megállapítása a szextáns segítségével, s az órák beállítása. A kertésszel megbeszéli a napi teendőket, majd elvégzi hivatali munkáját. Édesanyja 1862-ben bekövetkezett haláláig otthon, utána rendszerint a városban ebédel.

Aztán kávézik, csibukozik, s elolvassa a lapokat. Estefele látogatókat fogad, végül összeül muzsikás társasága, kvartettje, s néha későig zenélnek.

A múzeumi-fűvészkerti munkát szereti, szenvedéllyel végzi Brassai, de néha konfliktusok adódnak a felettesekkel és a beosztottakkal. Magával, Mikó Imre gróffal, az Egyesület elnökével is ellentéte kerül. Az 1870-es években már készül megválni az Egyesülettől. S ekkorra érik be a rég vajúdo egyetem-alapítás.

A kiegyezés után természetszerűnek tűnt, hogy egy második magyar tudományegyetemet is fel kell állítani. Eleinte Pozsony és Kolozsvár versengett a megtiszteltetésért. Kolozsvárnak azonban több szempontból is előnye volt. Egy egész országrész szellemi központjának számított, ahol három rangos felekezeti kollégium működött, továbbá egy jogakadémia és egy orvos-sebészeti tanintézet. Az Erdélyi Múzeum-Egylet gazdag gyűjteményei és könyvtára segíthette az oktatást. S nem utolsó sorban az unió törvénybe iktatásával megürült erdélyi főkörmányszéki épületek is rendelkezésre álltak. Az egyetem felállítására még Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter dolgozta ki az első törvénytervezetet és nyújtotta be a parlamentnek 1870-ben. Az egyetem beindítását 1872-ben engedélyezte Ferenc József király, s júniusban meghirdették a 40 tanszékre a pályázatot. Brassai valószínűleg nem is egy, hanem több tanszékre pályázott, ami oda vezetett, hogy csak később kapta meg kinevezését, s nem épp a neki legmegfelelőbb tárgyból. Az elemi matematika professzora lett. Az első tanácsülésen tanítványát, Berde Áront rektornak, őt pedig prorektornak választották. Rövidesen tiszteletbeli doktori címet kapott. Utóbb az egyetem rektori és a Matematika-természettudományi kar dékáni székét is betöltötte. A matematika tanítása tanárjelöltek részére nem elégítette ki Brassait. Értőbb közönségre számított a bölcsészhallgatók körében. Az egyetem javaslatára a minisztérium 1876-ban feljogosította a szanszkrit nyelv és összehasonlító nyelvtudomány tanítására. Professzortársával, a német szakos Meltzl Hugóval együtt 1877-ben megindította a világ első komparatistikai folyóiratát, az

A kolozsvári Brassai Sámuel gimnázium épülete

Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapokat, mely több mint húsz nyelven közölt cikkeket, népköltészeti anyagot, s eljutott Rejkjaviktól Johannesburgig és Tokiótól Philadelphiáig.

Egyetemi tanárként új lakás után kellett néznie Brassainak. Eleinte a Sétatér utcában Veress Ferenc fényképész házában, majd a Monostori út elején egy földszintes ház udvarában bérelt szerény lakást. Itt már búcsújáró hely lett kétszobás otthona. Háztartását egy gazdasszony vezette, s barátai, csodálói gyakran vendégül látták, kedveskedtek neki édességekkel. Az egyetemi oktatást meglehetősen kedvelte, de 1883-ban minisztériumi kezdeményezésre mégis rávették Brassait, hogy adja be nyugdíjkérelmét. Ő volt az ország legidősebb egyetemi tanára. Szellemileg friss, ám hallása megromlott, keze, hangja is remegő. Egy dél-itáliai utazással feledteti az életmódváltással járó keserűséget.

Még újabb tizenhárom év áll Brassai előtt. Főleg az egyház és a tudomány területén munkálkodik. Az unitáriusok 1863-ban iskolai felügyelő gondnokul választják, 1885-ben pedig a megalakuló Dávid Ferenc Egylet első elnöke lesz. Itt megnyitó beszédek mond. 1885-ben az Erdélyi Múzeum-Egylet alelnökéül választják, 1887-ben – taggá választása félszázados évfordulója közeledtével – tiszteleti tagsággal tünteti ki az akadémia. És Brassai rendületlenül utazik, ír, vitatkozik, naponta öt-hatezer lépést gyalogol. Ez az ő sportja.

1896 nyarán kezd betegeskedni, kiütéses viszkegtség kínozza. 1897 tavaszán bevonul a Vöröskereszt Szanatóriumba, s itt barátja, Brandt József professzor mindent megtesz szenvedése enyhítéséért. A hanyatlás alig késleltethető. Június 15-én országosan megünneplik feltételezett századik születésnapját, kilenc nap múlva pedig az újságok gyászkeretben közlik halálhírét. Az unitárius templomból temetik. Gyászolja az egyház mellett az egyetem, a Múzeum-Egylet, az akadémia, s mindennek előtt az egész város, mely egyik nevezetességét veszítette el benne.

Emlékének megörökítésére szobrot terveztek az egyetem emelkedő új épülete elé. A torockószentgyörgyiek léptek a leggyorsabban: már július 18-án emléktáblával jelölték meg az egykori szülőházat. A századfordulón utcát nevezték el Kolozsvárt Brassairól, s az Unitárius Kollégium megnyíló pompás épületének előcsarnokába mellszobrát is felállították. Síremlékét hosszas gyűjtés után 1910-ben építették a Házsongárdi temető város adományozta díszhelyére Pákei Lajos mérnök tervei szerint. Egykori iskoláját 1957-ben Brassairól nevezték el, s ez azóta is emlékének következetes ápolója. 1993 óta Debrecenben is a Brassai Sámuel Gimnázium és Szakközépiskola viseli a kolozsvári polihisztor nevét s ápolja emlékét.

Dr. Gaal György
Kolozsvár

Gödriné Bedő Ilona

Gondolatok idegenben

verses vallomások

„Verseit olvasva megismerkedhetünk egy nagy élet-tapasztalattal rendelkező, emberhez méltó életre vágyó, ezért érett korában Erdélyből Svédországba települt, idegen környezetben élő és alkotó magyar asszony gondolatvilágával” – írja Gaál Zoltán, az első verseskötetével* Svédországban debütáló költőnőről. Malmői gyülekezetünk tagjának, Gödriné Bedő Ilonának gratulálva, örömmel adjuk közre kedvcsináló gyanánt két versét.

MINT FÁK ALATT

Valami halkan osont, mögöttem árnyék suhant.
Továtűnt, mint pillanat, utána mély csend maradt.
Csak fák alatt az avar, mit szél néha felkavar.
Tűnik, hogy menni akar, de lassan mindent betakar.
Nem látni már a sarat a levélszőnyeg alatt.
Ez, mi a nyárból maradt, egy elszálló gondolat.
Ősz sem időzik sokat, kavarja már a szél a havat.
Természet ciklusa halad, magamban állok a fa alatt.

AKKOR VAGYOK BOLDOG

Akkor vagyok boldog, ha verset írhatok,
Kín-keserves bánatomról, hogyha szólhatok.
Oly rejtélyes mélabús ifjú életünk,
Az, hogy szeret, vagy nem szeret, fontos tételünk.
Azt mondják: „A boldogságnak nincs története”.
Azért van az én versemnek rövid élete.
Hiszek a végakarásban, mi nem rajtunk múlik,
Mert, ha ember irányítja, minden elromlik.
Öröm vagy szomorúság, minden változó,
Szavazzunk hát az életre, mely gyorsan illanó.
Ne pazarold búbánatra szép ifjúságod,
Ha adsz és kapsz is szeretetet, jobb lesz a világod.

*Gödriné Bedő Ilona: Gondolatok idegenben – verses vallomások – Szerkesztette: Gaál Zoltán. Tördelte: Tar Károly. – Ághegy Könyvek – 2011

Ajtó, ablak nyitva van címmel megjelenő új, immár második könyve előszavának és két írásának előzetes közlésével köszöntjük sölvesborgi felügyelőnket, egyházi közösségünk országos jegyzőjét, **Tóth Ildikót** 70. születésnapja alkalmából. Isten éltesse!

AJTÓ, ABLAK NYITVA VAN

Ajtó, ablak nyitva van,
bejöhet akárki.
És egy nagyot dobbantott,
bejött Sári néni.

Ej, Sári néni,
maga csúnya néni,
késő este, holdvilágnál
almát akar lopni

Ez a kis dalocska, gyermekkorom egyik kedvenc körjátékának dallama mocorog bennem. Dúdolgatom, s közben azon töprengök, vajon unokáim, meg az a sok gyerek, akiket megtanítottam erre a játékra, miért is kedvelik? Hiszen dallama réges-régi, egyszerű kis dallam, a szövege pedig nem éppen a legvidámabbak közül való. Mégis szeretik, soha nem unnak rá ezt játszani. *Ajtó ablak nyitva van...*

Hetek óta görnyedek gyermekkori emlékeimet idéző írásaim fölött, és javítgatom a betűhibákat, igazítok a szórenden, próbálom megjegyezni a magyar helyesírás legújabb szabályait, szóval nyakig benne vagyok a nemszeretem aprómunkában. Javítás közben újabb és újabb történetek bukkannak fel emlékezetemben, és nagyon nehéz ellenállnom a kísértésnek, hogy ne bővítek, átírok, vagy ne bolygassam meg a fejezetek nagy nehezen kialakított sorrendjét. És közben azon gyötörődöm, vajon egyáltalán érdemes-e, - a mai modern világban már régiessé vált szóval élve - sajtó alá rendeznem ezeket az írásokat?

Mintegy válaszul kétségeimre, az interneten futó naplók egyikében olvastam egy mondatot: Egy írás akkor ér valamit, ha élményből fakad, és ezért élményt ad. Ha csak ennyi kell ahhoz, hogy egy írás olvasmányos, érdekfeszítő legyen, akkor jó. Mert élményekben igazán gazdag vagyok, és parányi tehetséggel azon munkálkodom, hogy a valóságnak megfelelően, és kellő mértéktartással rögzítsem a velem megtörténteiket.

Első könyvemben, a *Múltbanézőben* többnyire gyermekkorom derűs és boldog szakaszáról, unokatestvéreim társaságában, anyai nagyszüleim birtokán eltöltött nyarokról írtam. És természetesen arról a környezetről, melybe anyám családja, kalotaszegi őseim beleszülettek. Jelen könyvemben mindkét szülőmről, és gyermekkorom hétköznapijairól írok.

Emlékeimet első sorban drága gyermekeim és unokáim okulására elevenítettem fel, és tettem ezt a nélkül, hogy bíztattak volna rá, vagy kérdezősködtek volna a hajdanvolt időkről. De hát a mai rohanó világban ugyan melyik gyermeknek jutna eszébe dédszülei, nagyszülei gyerekkoráról érdeklődni? Én sem tettem annak idején. Amit családkunkról tudok, azt annak köszönhetem, hogy idősebb rokonaim amolyan me-

sélős fajták voltak, és regéltek a családról akkor is, ha nem kérdeztem. Most vagyok hálás ezekért a sokszor hallott történetekért. Megkönnyítették a dolgom, mert könyvem írása közben nekem csak annyit kellett tennem, hogy megnyitottam emlékezetem nyílászáróit, és hagytam előbuzogni az emlékképeket. Szépeket, csúnyákat, vegyesen.

Ajtó, ablak nyitva van. A régi körjátéknak íme, ilyen volt a környezete. *Ajtó, ablak nyitva van*, és várom, toppanjon be az erre járó, és vigyen emlékműveimből. Szívesen adom.

Üzenet

Szerettem, szeretek énekelni. De ahogy teltek az évtizedek, a hajdan sokat dalolt énekek lassan feledésbe merültek. Életem során annyi minden történt velem, annyi új dallammal, eseménnyel találkoztam, hogy nem csoda, hogy csak nagyon ritkán merül fel a múltból egy-egy töredék. De ha felbukkan, hálásan emlékezem.

Már Svédországban éltem, sőt a már felnőtt gyerekeim is. Mint a legtöbb többgyerekes anya, ha gyerekei már felnőttek, unokái még nincsenek, csak úgy dőzsöltem a rengeteg szabadidőben! És mire fordítsa az ember a legjobban a szabad idejét, ha nem a köz szolgálatára? Segítettem, szerveztem, rendeztem, amit kellett, amit lehetett. Mondhatni én lettem a kis városka magyarjainak irgalmas szamaritánusa! Olyannyira, hogy egy idő után a legjobb úton haladtam afelé, hogy az önként és örömmel magamra vállalt feladataim lassan terhes kötelességemmé váljanak. Bár köszönetet nem vártam, de azt sem, hogy a jó cselekedeteimért szemrehányást és igazságtalan kritikát kapjak, mint ahogyan az nem egyszer megtörtént. Nagyon elkeseredtem, gyerekeim kórusban olvasták fejemre azt, hogy emlékezzem, hányszor óvtak a túlzott ügyködéstől, és én hányszor nem hallgattam rájuk, tovább rendeztem az emberek ügyes-bajos dolgait. Gondolkodtam el azon, miért kell nekem ezt csinálni? Ki érdemli meg? Ki köszöni meg?

Én csak hallgattam őket, és egy este, elalvás előtt kénytelen-kelletlen elgondolkoztam azon, tényleg, vajon miért, honnan van bennem ez a szinte égető segítségnyújtási kényszer? Miért is csinálom? Miért nem tudok elfordulni az elesettektől? Persze a sok miérte sehonnan sem jött válasz, és ezzel a megoldatlan problémával a gondolataimban aludtam el. Az éjszakának melyik felében kezdtem el álmodni, nem tudom.

Csodálatosan szép vidéken, egy erdő szélén, selymes zöld fűvű réten sétáltam. Nem egyedül. Társam ment az erdő felől, nem néztem rá, csak felé. Tudtam, hogy ismerem, de nem tudtam néven nevezni őt. Az erdő fái olyanok voltak, amilyeneket a gyerekek rajzolnak, mint egy-egy hatalmas zöld csiperkegomba. Nagyon kellemes érzés volt bennem, végtelen nyugalom, megelégedettség és vidámság. Ahogy mentünk szótlanul, egyszerre csak felfigyeltem egy, a távolból hallatszónak nagyon kellemes zenére, mely halk volt ugyan, de nagyon ismerős. Elkezdtem dúdolni a dalt, egyre ismerősebbé vált, mikor egyszerre csak eszembe jutott, hogy van ennek a zenének szövege is. És álmomban elkezdtem memorizálni a szöveget addig, míg el nem tudtam énekelni az első szakaszt. Akkor felébredtem. Tudtam, hogy felébredtem, és azt is tudtam, hogy álmodtam. Csukott szemmel felkeltem az ágyamból, odatapogatóztam az íróasztalomhoz, papírt, ceruzát szedtem elő, és úgy, még mindig csukott szemmel, leírtam

a dal szövegét, aztán megnyugodva visszafeküdtem, és álomtalanul aludtam reggelig. Reggel elég volt ránézni a papírra, máris eszembe jutott az egész álmom, mely tulajdonképpen válasz volt az elalvás előtti töprengéseimre. Álmomban a dalnak csak az első szakaszára emlékeztem vissza, a folytatását kérésemre már barátnőm, Erdély Magda írta meg nekem:

„Jézus szól, világíts szép ékesen, mint a kicsi lámpa, tisztán, fényesen. E bűnös világnak sötét éjjelén ki-ki világítson a maga helyén. // Jézus szól, világíts, érettem égi, világosságomnak a visszfénye légy. Tudja Ő a földnek sötét éjjelén, ki világít híven a maga helyén. // Jézus szól, világíts magad körül, lásd a bűnbe, éjbe, mennyi szív merül. Boldog az a lámpa, mely kicsinyke kört, hova Isten tette, fényével betölt.”

Pislákolva, gyengén, de még világítok. Akinek szüksége van a fényemre, megtalál.

Szeretetvendégség

Közvetlenül a háború után, 1945-ben apámat félállásban segéd-lelkésznek nevezték ki a kolozsvári Hídelve Református Egyházkerületbe, Bíró Mózes lelkész mellé. A Ferencz József - jelenleg Horea - úti református templom és parókia volt az egyházkerület központja; az Írisztelep, a Kerekdomb és Kardosfalva városnegyedek református gyülekezetei tartoztak hozzá. Mindhárom városnegyedben imaházakban tartották az istentiszteleteket, templomok azon a területen még nem épültek akkoriban.

Lelkészi elfoglaltsága mellett apám, szintén félállásban, vallást és filozófiát tanított a Kolozsvár hajdani katolikus leánynevelő intézetében, a Mariánumban, és a Református Fiúgimnáziumban.

Apás gyerek voltam, ahova csak lehetett, elkísértem apámat. Még most is örvendek annak, hogy minden ünnepségre, összejövetelre, rendezvényre vele tarthattam. Gyönyörű volt a Mariánum! A lépcsőket, folyosókat szépen karbantartott szőnyegek borították, az ablakokban virágok, a folyosók falain a katolikus egyház nevezetes személyiségeinek képei. Csend, rend, nyugalom jellemezte az egész iskolát. Felejthetetlen emlékem a Mariánumban rendezett Mikulás ünnepség, főleg azért, mert kaptam egy rollert a Mikulástól! Apámat szerették tanítványai, a valamikori Kolozsváron gyakran találkoztam néhányukkal, sokan emlékeztek rám is.

(A hajdani Mariánum épületében jelenleg a Babes- Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarja működik. Mikor államosították az iskolát és beköltöztették az egyetemet, az új vezetőség, felsőbb utasításra kirámolta az épületet. Az összes képet, egyházi vonatkozású dísz tárgyat, könyvet máglyán elégették. Apám lelkészként főleg az íriszi és a kerekdombi, kardosfalvi gyülekezetekben tevékenykedett. A különböző egyházi ünnepek alkalmával rendezett összejöveteleken, - melyekre még most, ennyi év után is szívesen emlékezem -, családunk is részt vett. Az Írisz telepen a kis imaházhoz tartozó kertben apám, Réman Jenő gondnok és a többi presbiter segítségével gyakran szervezett szeretetvendégséggel egybekötött műsoros délutánokat, melyekre rendre meghívták a kolozsvári magyar színház művészeit. (Réman Jenő családja és szüleim között meleg baráti viszony alakult ki, legfiatalabb fiúkat szüleim tartották keresztvíz alá.

Gyermekkoromban sokszor jártam náluk, nagy méhészeti volt, tőlük vásároltuk a biztosítottan tiszta, finom mézet).

Az összejöveteleken a művészek kis jeleneteket adtak elő, szavaltak, énekeltek, mókáztak. Nem csak a közönség, ők maguk is élvezték a produkciót. Fellépésükért nem kaptak pénzt, azzal nem is értek volna sokat azokban az inflációs, gazdaságilag bizonytalan időkben. Többet ért az, hogy számukra a hívek rengeteg élelmiszert adtak össze, ez sokat segített a majdnem nyomorgó együttes tagjain. Az íriszi rendezvényeken ismertem meg Kolozsvár akkori hírességeit: Poór Lilit, Senkálzsky Endrét, Imrédi Gézát, Flóra Jenőt, és az örök nevettetőt, Csóka Józsefet, a kolozsváriak Csóka bácsiját.

Az előadások után a közönség élvezhette a különféle népi, vásári játékokat, viadalokat: volt ott zsákban futás, percedobás, lepényevés, kacsasorsolás (élő, egy dézsában úszkáló kacska nyakára kellett rádobni egy vékony fakarikát), ezekre emlékezem. Este közös vacsorával, majd tábortűz melletti énekléssel zárult az összejövetel. Ilyen alkalmakkor tanultam meg sok olyan éneket, melyek mind dallamukkal, mind szövegük tartalmával elbűvölték szépre, jóra könnyen nyíló lelkemet. Egy itt tanult, és az eltelt évtizedek alatt elfeledtettnék hitt éneket egy álmom kapcsán sikerült felelevenítenem, és ez nem mindennapi megnyugtató, boldog érzéseket ébresztett fel bennem. Az Üzenet című fejezetben írtam meg a történetét.

Az Élő Könyvek sorozatban 1936-ban megjelent Zengjen hálá-ének című énekeskönyvben találtam rá ezekre a rég tanult énekekre. A könyv előszavát Imre Lajos, a kolozsvári Református Teológia nagyhírű professzora, a vallásos nevelés pártolója írta. Úgy érzem, egyik írásából kölcsönzött kis idézet megmagyarázza ezen énekek lélekerősítő hatását:

”Így élnek ezek az énekek azok lelkében, akik valaha, konferenciákon, az Isten Igéje köré gyűlve, vagy magányosan, az élet súlyos harcaiban énekeltek őket és erőt merítettek belőlük. Így éljenek azok lelkében, akik ezután fogják énekelni őket... s legyen áldás mindenütt, ahová ezek az énekek szállnak, hirdetve Istenben való békességet, engedelmisséget és erőt.”

Nehéz leírni ezeknek a hajdani összejöveteleknek a hangulatát! Az eltelt háborús évek, a nagypolitika magyarok számára kedvezőtlen játszmáinak következményei, és a létbizonytalanság által nyomasztott emberek, egy-egy ilyen összejövetelből igenis erőt merítettek! Hittel és bizalommal néztek a holnap megpróbáltatásai elé. Lehet, banálisnak tűnik, de a csüggedőknek lelki vigaszul megmaradt az együtt énekelt dal:

”Ha szívem néha elszorul, / rossz kedvnek árnya rám borul, / s talán egész csekély az ok, / kár, hogy rá gondolok. // Szólok hamar, a bűt feledd, / keress magadnak új szívet, / mert rossz kedélyt, s a búsulást / az ördög adja lásd. // S az Úr Jézus eszembe jut, / ki mindig vigasztalni tud, / és szól, míg Húsvét fénye kel: / Miért csüggedtek el? // S ez bennem egy kis dalt fakaszt, / halkan dúdolni kezdem azt, / míg áttör bán és bánaton, / s harsogva zeng dalom. // S a hang, amint jobban dagad, / az Úr mélyebben megragad, / s ott van vele szívemben már / a fényes napsugár. // Így hát, ha búra vón okom, / Jézust dalolva elfogom, / boldog szív, mely nem ejt panaszt, / dallal kiűzi azt.”

HÁGÓN INNEN HÁGÓN TÚL

Svédországi magyar híveinkkel immár harmadszor indultunk erdélyi körútra, ezúttal a Nagybánya - Dés - Beszterce - Borgói-hágó - Bukovina - Békási-szoros - Gyergyószentmiklós - Gyimesek - Csíksomlyó - Zetelaka - Székelyudvarhely - Marosvásárhely - Torockó - Kolozsvár - Kalotaszeg - Nagyváradi útvonalat követve. 45 tagú csoportunkkal 8 nap alatt mintegy 2500 km-t tettünk meg, s élményekben, lelkiekben gazdagodva tértünk vissza. A következőkben csak felvillantjuk az út emlékezetesebb pontjait.

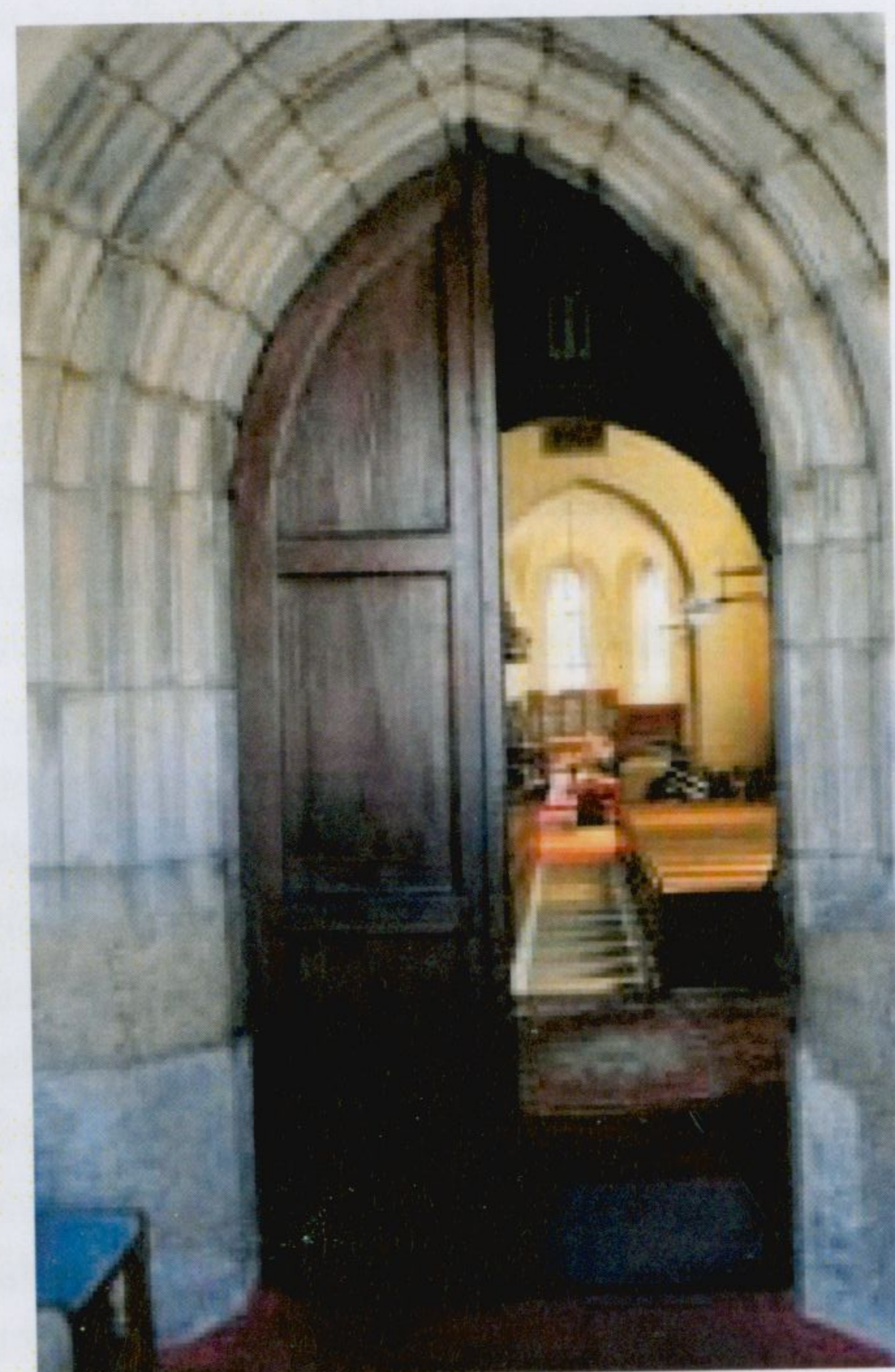
Vaja 17. századi reneszánsz kastélyában a Vay Ádám Múzeum a kuruckornak és II. Rákóczi Ferencnek állít emléket.

Koltón a Teleki-kastély tornácáról a Nagybányai-havasok látványa ihlette Petőfit a *Szeptember végén* megírására: „Még nyílnak a völgyben a kerti virágok, Még zöldel a nyárfa az ablak előtt, De látod amottan a téli világot? Már hó takarja el a bérci tetőt.”

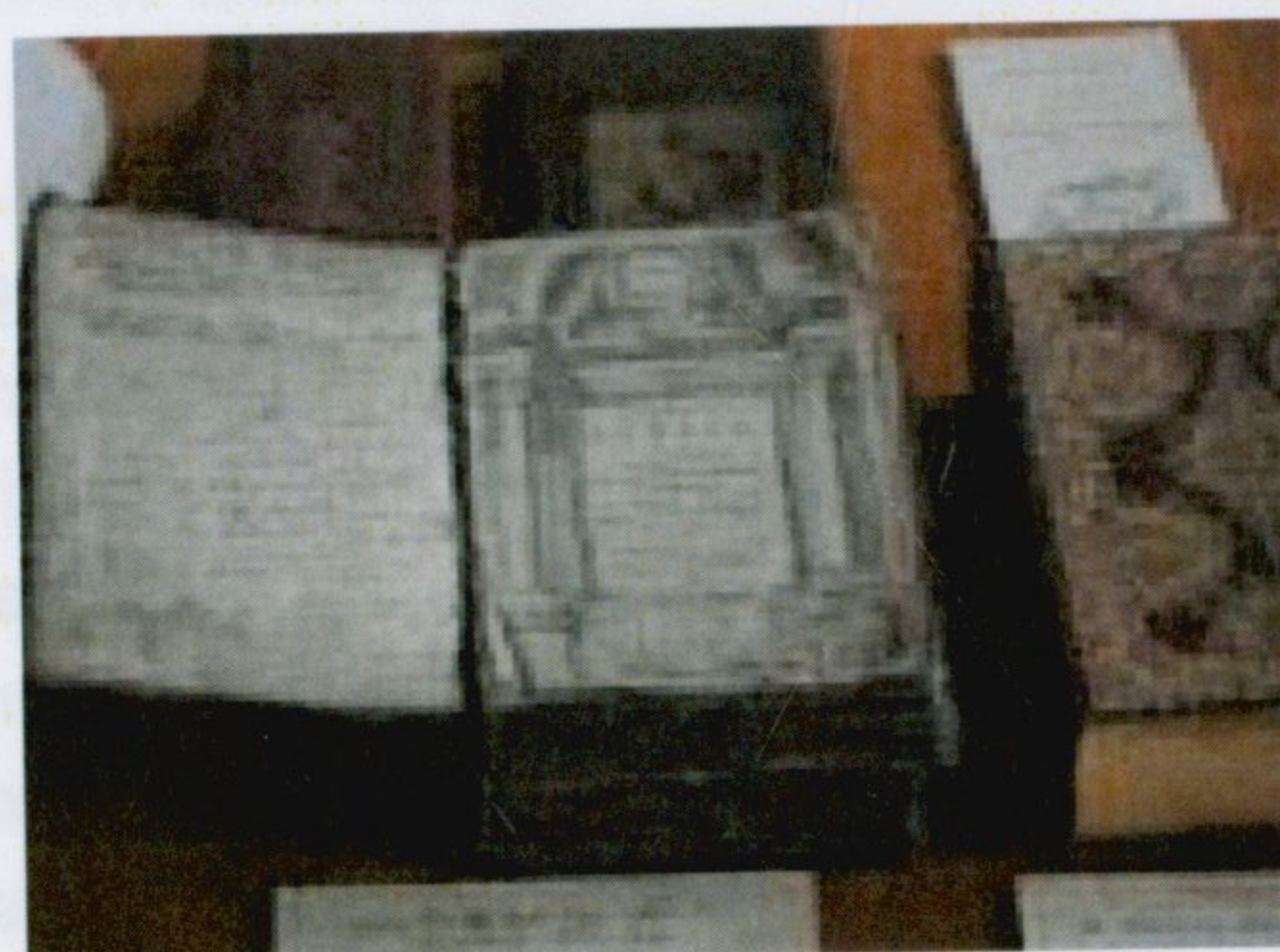
Dés (jobbra) királyi sóbányái okán 1235-ben kap kiváltságokat II. Andrástól. Piactéri (ma református) temploma 1440 előtt épült.

Misztótfalu szülötte Kis Miklós (1650-1702), aki 1685-ben saját metszésű betűivel Amszterdamban kiadta az Aranyos Bibliát.

Nagybánya ezüst és aranybányákban gazdag. Kiváltságokat 1347-ben Nagy Lajos királytól kap, Zsigmond a szerb fejedelemnek adja, 1445-ben a Hunyadiak visszaszerzik (lent korabeli reneszánsz ház). 1490-ben a Fuggereké, 1567-től az erdélyi fejedelmeké. A **nagybányai festőiskola** alapítója Hollósy Simon (1896), tagjai Thorma János, Réti István, Iványi-Grünwald Béla, Ferenczy Károly.

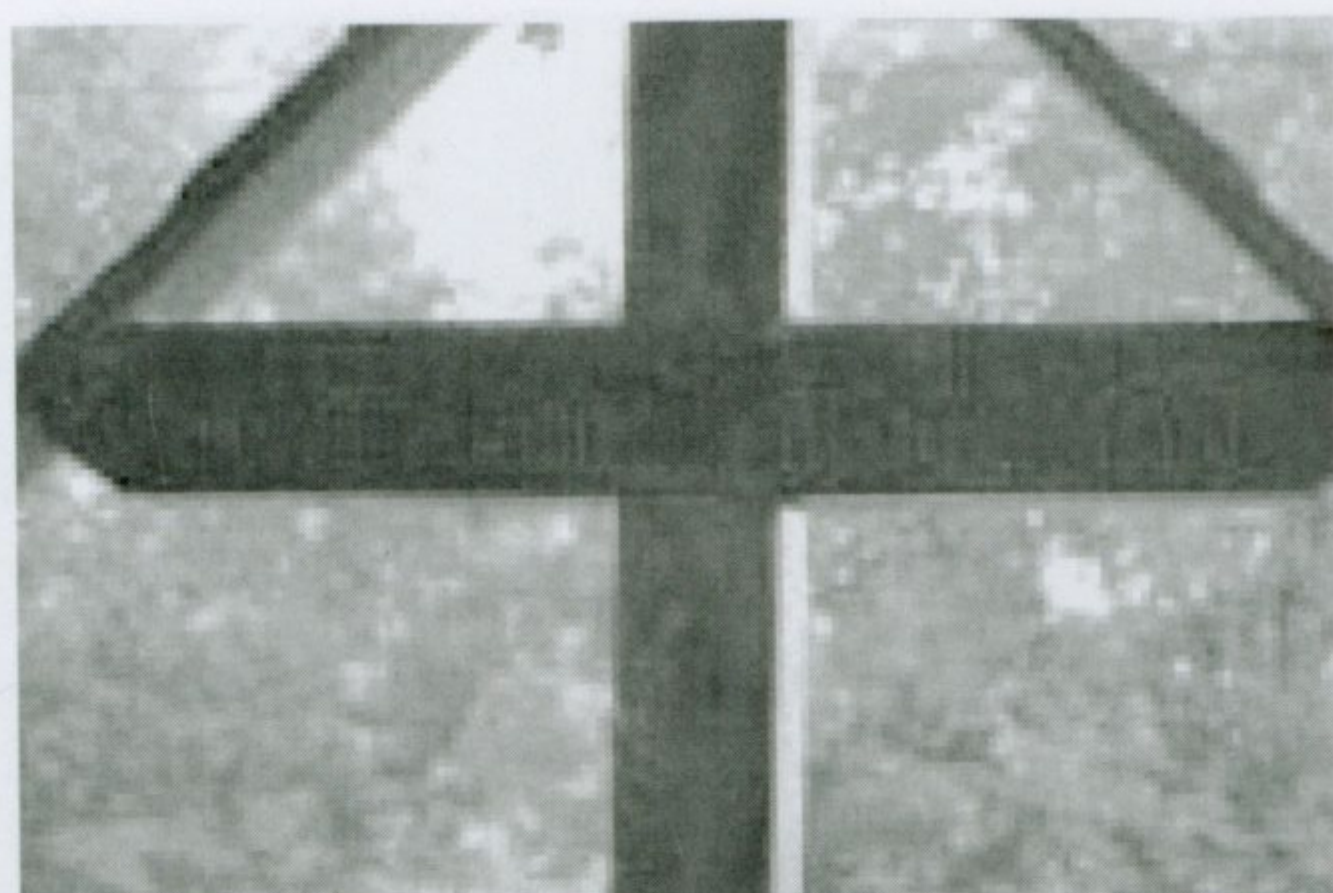
Besztercét a 12. században II. Géza hozta szászok alapítják. Tatárok, törökök, kurucok és járványok pusztítják lakosságát. Mai központját 15-16. századi lábas házak szegélyezik (jobbra lent).

A 7-9. században a magyarok "a két folyó közén", az úgynevezett Etelközben, a Don és Szeret közötti (a mai Ukrajna déli területét és egész Moldvát magába foglaló) területen laktak. Ennek észak-nyugati csücskén terül el Bukovina, mely a honfoglalást (896) és az államalapítást (1000) követően még 350 évig a Magyar Királyság része volt, majd 160 éven át hol az önállósult Moldvai Fejedelemséghez, hol a Lengyel Királysághoz tartozik. 1512-ben Moldva, s vele együtt Bukovina is török fennhatóság alá kerül.

1764-ben a madéfalvi veszedelem nyomán, székelyek ezrei menekültek át a Gyimesi-szoroson a török fennhatóság alatt álló Moldvába, az osztrák önkény elől. Ott a tatrosi kerület egyik pusztaságán telepedtek le, s alapítottak falvakat, Pusztinát, Sósokút, Belényes, Darló, Nagyszalánc, Kisszalánc, Sóstázló, Somoska (Szamoska), Csügés, Lészped, Diószén, Magyarfalva községgel együtt. 1774-ben, amikor Ausztria megszerzi Bukovínát a törököktől, Mária Terézia uralkodónő utasítására Splényi Gábor vezetésével magyar huszárok szállják meg az új tartományt. Splényi hívta Bukovina területére azt az első száz családot, akik 1776-ban megalapítják Fogadjistent és Istensegitsét. A további benépesítést az uralkodónő Hadik András kormányzóra bízta, aki jótevője volt nemzetének, s miután közkegyelmet eszközölt ki, a bujdosókat Bukovinába hívta.

Az elbujdosott székelyek felkutatásában és betelepítésében Mártonffy Mór minorita páter is jelentős szerepet játszik. A tartomány eleinte elhanyagolt, vegyesen és gyéren lakott terület volt, mert rányomta bélyegét a hosszas török uralom. A császári parancsnokság mindenben segítette a letelepedő családokat, s ezeknek háztelket és szántóföldet, gazdasági felszerelést, kamatmentes kölcsönt juttatott. Az állam költségén templomot építettek minden olyan új községbe, ahol ötvennél több család volt.

Az Osztrák-Magyar Monarchia széthullása után Bukovina Románia fennhatósága alá került, majd 1940-ben kénytelen volt átengedni Besszarábiát és Észak-Bukovínát a Szovjetuniónak. 1939-ben egy tűzvészben Józseffalva teljesen leégett. Németh Kálmán plébános a magyar hatóságoktól kérte a bukovinai magyarság áttelepítését az anyaországba. Ő irányította Andrásfalva, Fogadjist, Hadikfalva, Istensegits és Józseffalva lakóinak, - összesen 15831 főnek - áttelepítését Bácskába. 1944 őszén Tito partizánjai elől kellett menekülniök, s így jutottak Tolna és Baranya megyékbe. Jelenleg kb. 35-40 ezer bukovinai székely él szerte a világon.

A fenti képeken Józseffalva templomát, Andrásfalva temetőjét és néhány lakóházát láthatjuk.

E lapszám fényképeit Szilágyi Enikő készítette.

Angyaloknak nagyságos asszonya

Angyaloknak nagyságos Asszonya,
Úr Jézusnak boldogságos anyja,
mennyországnak dicső királynéja,
paradicsom megnyílt szép kapuja.

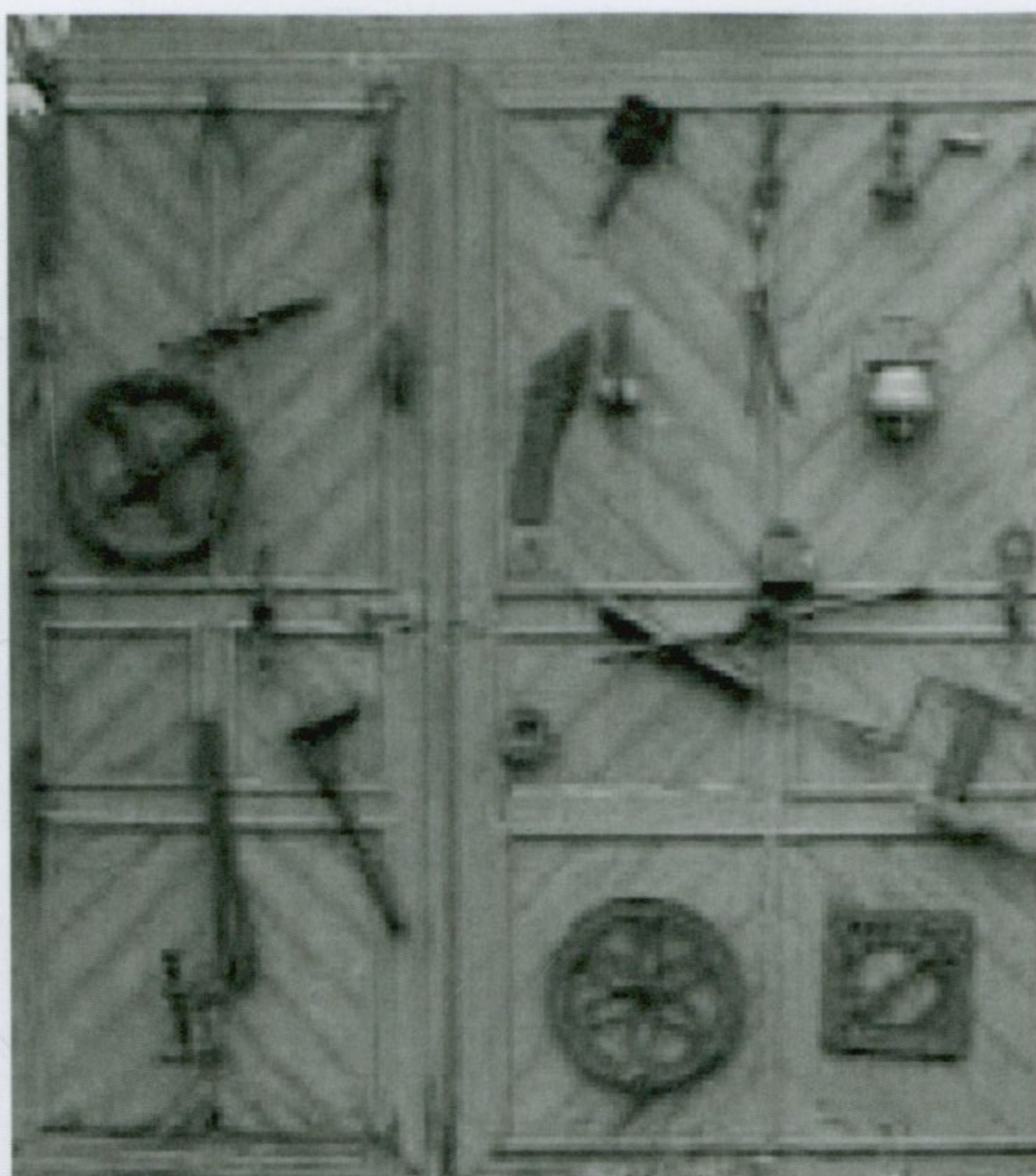
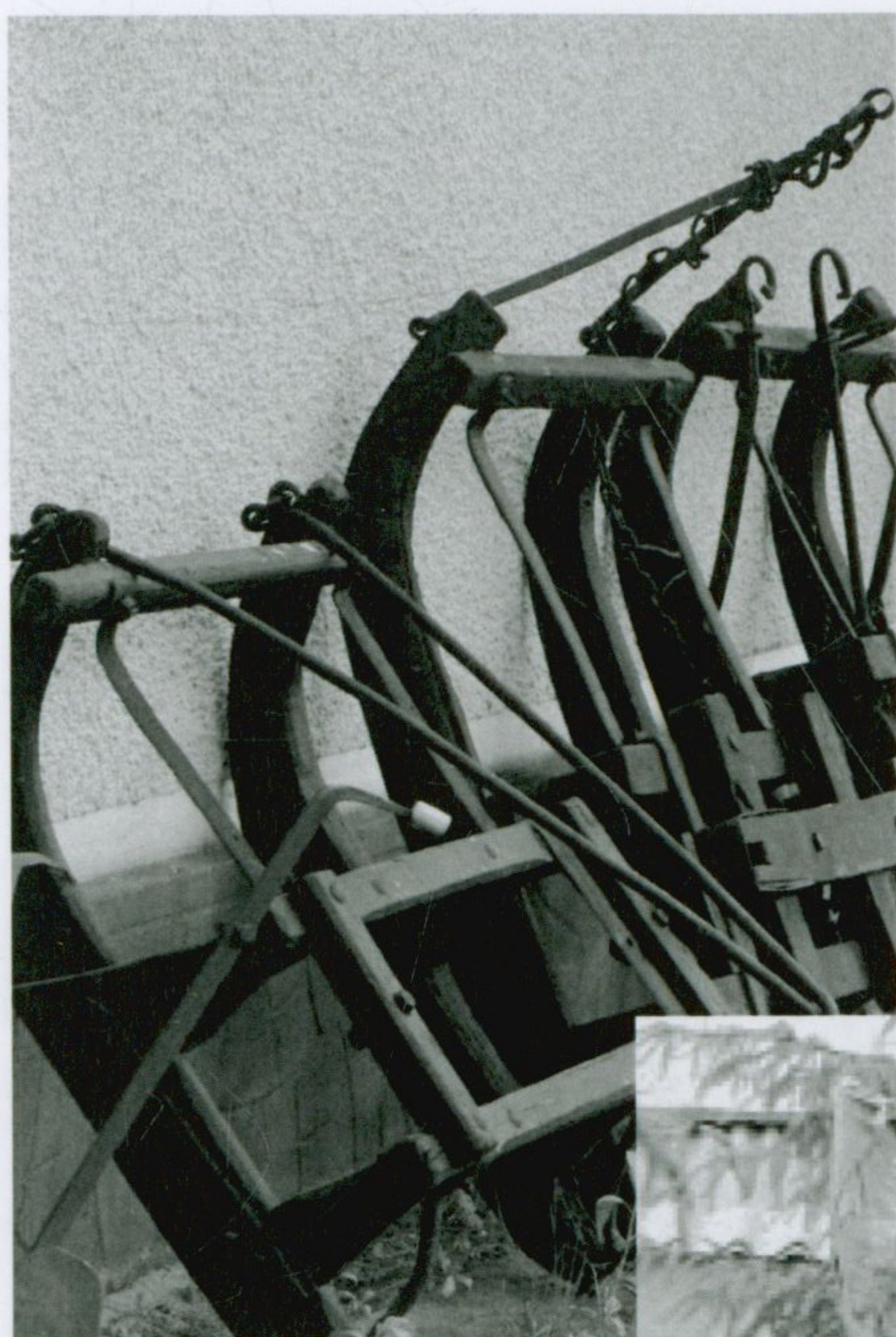
Reád néznek árváknak szemei,
özvegyeknek keserves szívei,
reád várnak szegények ügyei,
bűnösöknek bánkódó lelkei!

Hozzád szólunk, szűzeknek virága,
pátriárkák várva várt leánya,
apostolok tiszteletes társa,
minden szentek édes vigassága!

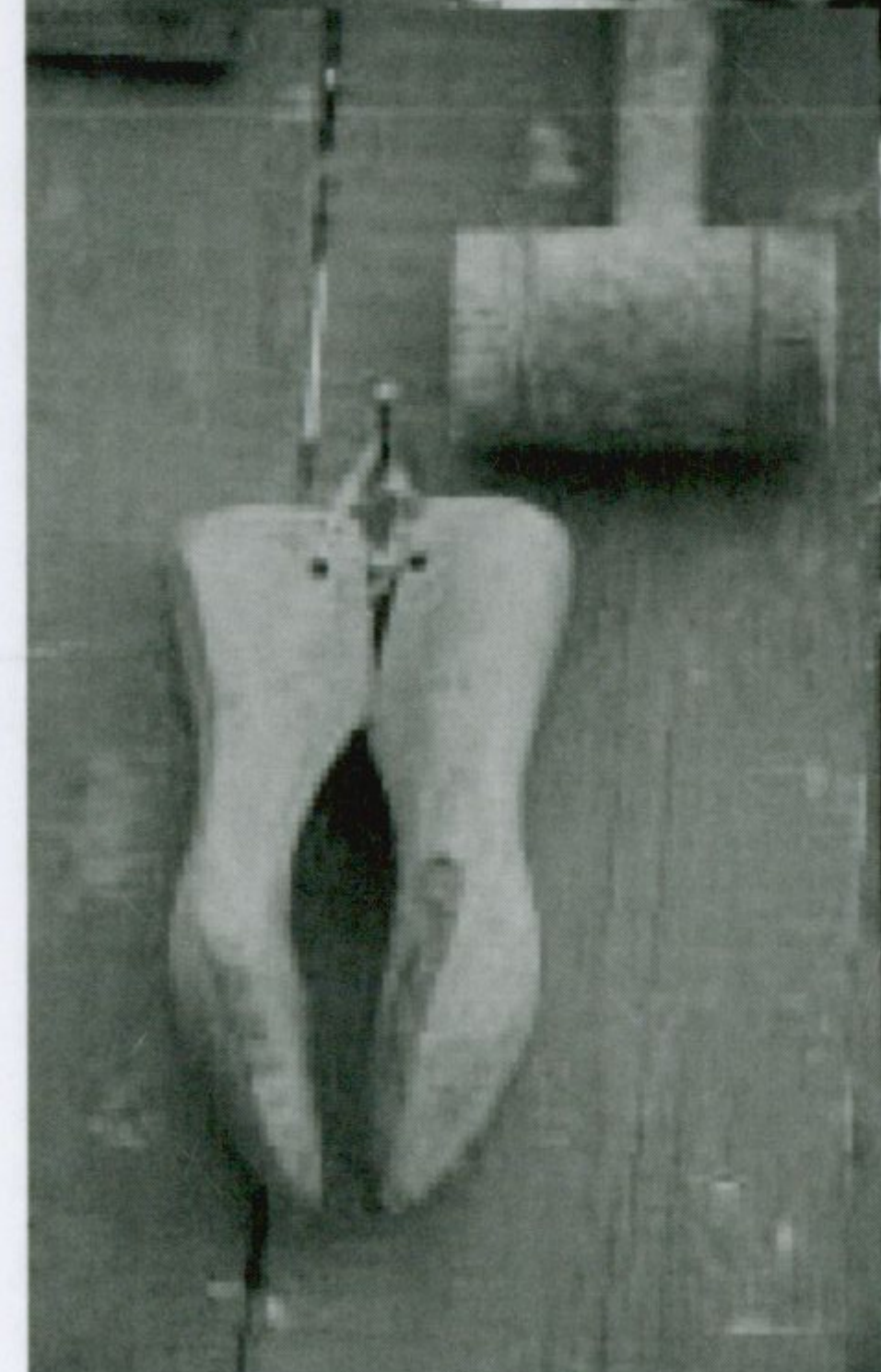
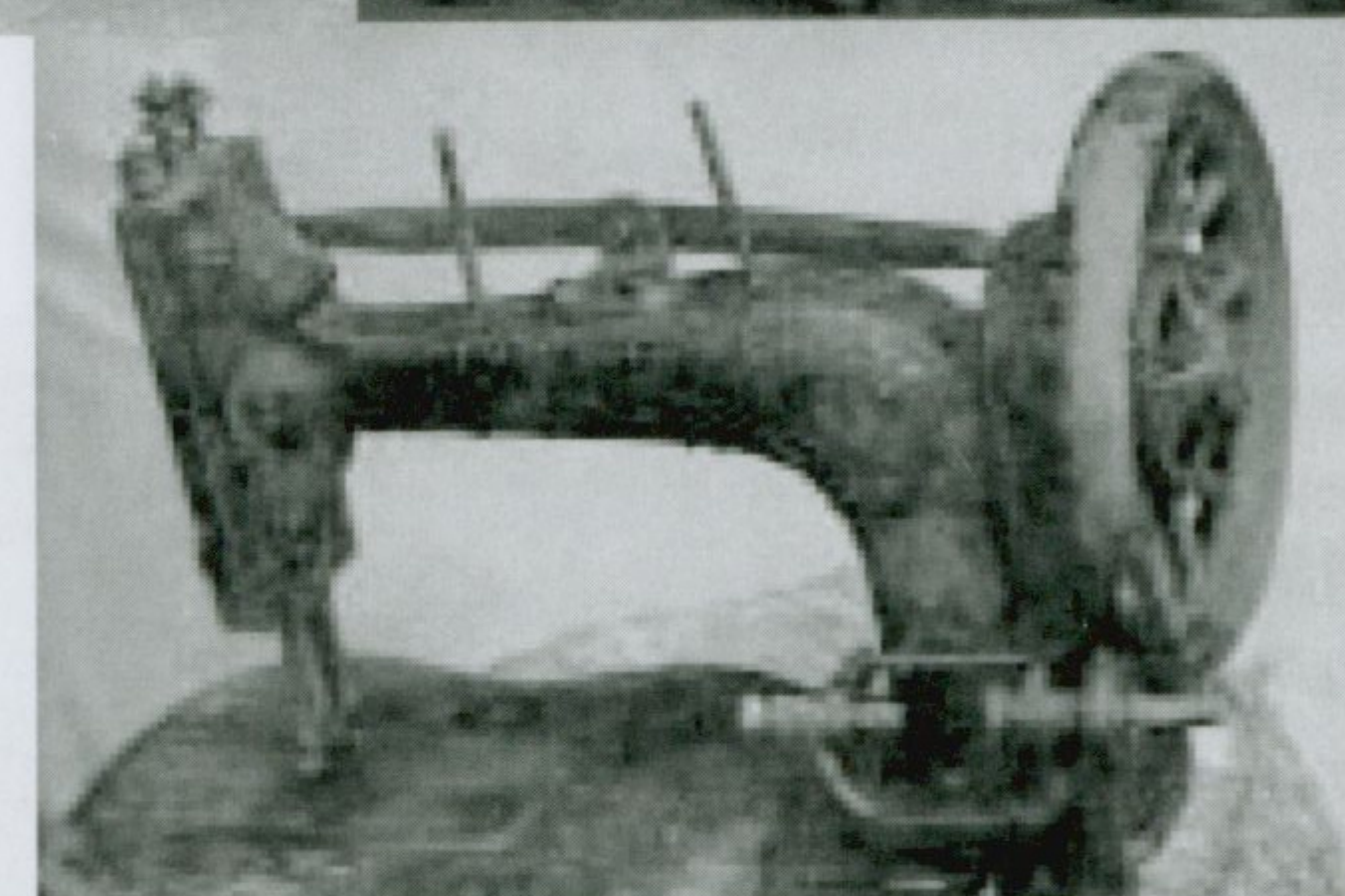
Halottaknak megszabadítója,
szomorúak megvigasztalója,
gondban lévők jó tanácsadója,
magyaroknak megoltalmazója!

Dicsértessél, örök Szentháromság,
kitől árad reánk minden jószág!
Tiszteltessél, tündöklő Asszonyság,
mindenek közt legnagyobb méltóság!

Ezek a képek Hadikfalván készültek, az úgynevezett "Furman-múzeumban", amely egy helybéli zsidó ember tiszteletreméltó ötletéből született, aki az 1941-ben Magyarországra áttelepített székelyek házaiból összegyűjtötte a hátrahagyott használati tárgyakat és felszerelést, s ezekből saját háza udvarán és melléképületeiben egy helytörténeti kiállítást hozott létre. Ha nem teszi, a múltnak ez az emlékanyaga elpusztult volna, mert az áttelepítésről szóló román-magyar egyezmény értelmében a bukovinai székelyek el kellett adniuk vagyonukat, gazdasági felszereléseiket és igás állataikat. Csak személyes dolgaikat, ruházatukat és háztartási felszereléseiket tarthatták meg, és kétnapi étellel indulhattak útnak.

Tóth Ildikó

Emlékképek a székelyudvarhelyi Magyar Református Tanítónőképzőről

Anyám, Tamás Irma, a kalotaszegi Méra község igazgató-tanítójának lánya elemi iskolai elvégzése után két évet a kolozsvári román nyelvű Iparművészeti Szakközépiskolában tanult, majd szülei átírták a székelyudvarhelyi Magyar Református Tanítónőképzőbe. Az udvarhelyi iskola hét éven keresztül volt gondos nevelője, kedves, szeretett otthona. Anyám nagyon sokat mesélt kedves iskolájáról, s az alábbiakban ezekből az emlékeiből szeretnék néhányat átmenteni az utókornak.

A Nagy-Küküllő felső folyása mentén, a Hargita lábánál terül el Székelyudvarhely, a Székelyföld művelődéstörténetének legjelentősebb központja és évszázados hagyományokra visszatekintő székhelye. Fontos közlekedési csomópont, vasúti végállomás. Itt épült fel 1910-12 között és nyitotta meg kapuit 1913-ban a tanulni vágyó leánysereg előtt a Magyar Vilmos tervei alapján épült Magyar Református Tanítónőképző. A modern, központi fűtésű, vízvezetékekkel felszerelt kétemeletes épület szervesen kapcsolódott össze az akkor már 300 éves ó-kollégiummal. Az új igényeknek megfelelően konviktus és internátus, külön háló- és tanulótermek, mosdóhelyiségek, fürdő- és betegszobák épültek. A régi épületben beüvegezték a folyosót, ahol a Református Egyháztól gyakorló céllal átvett elemi iskola kényelmes otthonra talált. Az iskolának nagy tornaterme volt, az udvara játékra, tornára egyaránt alkalmas, télen „szakszerűen kezelt jégpálya”. A Küküllő-parti kollégiumkert és az intézet melletti kert „felfrissíti az ifjú leánykák testlelkét a tanítási órák után, sőt az itt levő kerti osztályok lehetővé teszik a tanórák egy részének szabadban tartását is”. Ezenkívül a gyakorlati oktatás szükségleteit kielégítő zöldségeskertje, gyümölcsfa-ültetvénye és faiskolája is volt az iskolának.

Ebben az iskolában nem csak a szigorúan vett tananyag oktatása folyt, hanem nagyon odafigyeltek a tanulók nevelésére is, az iskola nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a falai közül kikerülő végzősök az élet minden területén megállják helyüket. Makkai Sándor református püspök, a tanítóképző alapítóinak egyike így fogalmazta meg céljukat: „Mi valami sajátos embertípust akarunk kitermelni, amelyik önmagán túl is kész és képes legyen a beteg világ gyógyítására, önzetlen odaadással ajánlani fel magát.”

Különös gondot fordítottak a nemes, nőies ízlés kialakítására az esztétikai nevelés keretében. Ezt szolgálta az épület rendje, tisztasága, ízléses berendezése, virágokkal, kézimunkákkal való díszítése.

A diákokat bevonták az intézeti rendtartás munkájába, ez az önfegyelmezést szolgálta, fejlesztette a közösségi érzést, tevénytiszteltetlethez szoktatott.

Komoly zenei oktatást kaptak. A legtehetségesebbekből tevődött össze az iskola szimfonikus zenekara. Irma elsőhegedűs,

szólamvezető lehetett, erre nagyon büszke volt. A zenekarról készült fényképen magassága miatt hátrább ültették a sorban.

A diákok a háztartástan-órán tökéletesen megtanulták egy háztartásban előforduló minden apró-cseprő feladat elvégzésének módját a nagytakarítástól az ablakpucoláson át a főzésig. És ebből a tantárgyból képesítőztek is (a képesítő vizsga a gimnáziumi érettséginek felelt meg).

Naponta ötször étkeztek, és hamar megtanulták elegánsan kezelni az evőeszközöket, mert a nevelők minden apróságra odafigyeltek. A kést-villát csak a hús-ételekhez szabadott használni, étkezéskor nem illett előre feldarabolni a húst, mindig csak egy-egy falatnyit kellett vágni a szeletből. A labdapecsenyét (más néven fasírtot), halat szigorúan csak villával, főzeléket esetleg kanállal is, de inkább csak villával illett enni. Étkezés közben a felügyelő tanár nemegyszer figyelmeztette a fiatalabb diákokat: - Nem terpeszkedünk. A könyököket lazán a test mellett tartjuk, az evőeszközt kecsesen csuklóból irányítjuk!

Nagy fontosságot tulajdonítottak az illemszabályok megismertetésének: mikor, mit, hogyan illik tenni, viselkedni társaságban, utcán, otthon; mikor elegendő csak a névjegyet leadni, vagy aki ilyent kap, hogyan illik viszonzoznia. Megtanulták, hogy a bemutatkozó látogatás, a fesztivizit tartama szigorúan 15 perc lehet; hogyan kell uzsonnához, ebédhez, vagy akár díszvacsorához asztalt teríteni. És még ki tudja hány, aprónak tűnő, de a társadalmi érintkezésben oly nagy jelentőségű titokra derült fény a tanórák során.

Mint érdekességet itt jegyezni meg, hogy a román tanítónő-képzőkben nem voltak ilyen tantárgyak, ott csak különböző kézimunkafajták készítését sajátították el (értesülesem első kézből származik, hiszen mostohaanyám a szamosújvári román tanítónőképzőbe járt).

A fegyelmezett magatartás elsajátítását célozta a kötelező egyenruha-viselés. Ezt mindenki utálta, kivált a nagyobbacska lányok, mert az eléggé rossz szabású, fekete vagy mélykék színű egyenruha még a legcsinosabb lányon sem állt jól. Nem szerették az egyen-frizurát sem. A hosszabb hajúak szorosan két ágba font copfot, a rövid hajúak középen elválasztott, fülük mögé simított frizurát viselhetek. Vasárnap és ünnepekkor matrózzruhát, fehér, matrózgalléros blúzt, sötétkék rakott szoknyát viseltek.

Ha csak az iskolában, a bentlakásban lett volna kötelező az egyenruha és az egyen-frizura! De a leánycsapat szomorúságára bosszúságára kötelező volt a közös séta a városban. Osztályonként naponta vonultak ki a kötelező sétára a nevelő tanár vezetésével. Igaz, sok fiatalemberrel, akik előtt szégyellhették volna csúnya egyenruhájukat, nem nagyon találkoztak, mert sétájuk útvonala elkerülte a találkozási alkalmas helyeket. Nem lehet tudni mi okból, de úticéljuk mindig a katolikus temető volt, és ez a naponta megismétlődő „memento mori” nem tartozott éppen a legjobb kedélyjavító módszerek közé!

Az iskola a 10-12 éves korban odakerülő gyermekeknek igyekezett otthont nyújtani. A 180 férőhelyes internátusban a növendékekkel együtt lakott a felügyelő tanár, aki reggel és este ellenőrizte a diákok egészségi állapotát, az öltözködést és testápolást. A bentlakásban létrehozták az úgynevezett „kismama”-

intézményt. Az internátusba először lépő elsősök külön gondozót kaptak egy-egy nagyobb növendék személyében, aki próbálta át-hidalni az otthon és az internátus közötti űrt. A tanítónőképző III. osztályos diákjaiból kijelölt „kismamák” gondoskodtak esténként a kicsik fésüléséről, fürdetéséről stb. Az iskola vezetőségének arra is kiterjedt a figyelme, hogy a testvéreket ne válassza el egymástól. A bentlakás egyik sokágyas termét kinevezték testvérhálónak, így a nagyobb diákok vigyázhatták kistestvérük álmát, gyakorolhatták a gondoskodást, a kicsik meg biztonságban érezték magukat nővéreik védőszárnya alatt. A kicsik többnyire a gyakorló osztályban kezdték az udvarhelyi iskolai éveket, közülük sokan megtapasztalhatták testvérük pedagógiai rátermettségét, vagy éppen alkalmatlanságát – szerencsére ez utóbbi ritkán fordult elő. A tanulóotthon tagjai osztályonként családot alkottak, melynek feje az osztályvezető, vagy valamelyik bentlakó tanár volt. Ő kezelte az osztályvezető, vagy valamelyik bentlakó tanár volt. Ő kezelte a csoport pénzét, intézte a tanulók ügyes-bajos dolgait.

Hétköznapiokon fél hétkor, vasárnap hétkor keltek, reggeli előtt közös tornagyakorlaton vettek részt. Nyolctól kettőig zajlott a tanítás, kettőkor ebéd, ahol egymást szolgálták ki. Három és négy óra között sétáltak, fél ötkor uzsonnáztak, öttől hétig tanultak Vacsora után nyolc óráig szabad foglalkozás volt, nyolc és kilenc között tanulás, kilenckor esti áhítat, majd tízkor villanyoltás zárta a napot. A vasárnapoknak kötetlenebb volt a programja: dél előtt istentisztelet, vasárnapi iskola, délután látogatóba mehettek, vagy látogatót fogadhattak, rádiót hallgattak, olvastak, játszottak, beszélgettek.

A Tanítónőképző egész Erdély és a Partium területéről fogadta a tanulni vágyókat. A diákság fele a székelységből került ki. Irma osztályának magyar és székely fele örök harcban állt egymással: ami tetszett az egyik csapatnak, elvetette a másik. Ezért aztán, ha bármilyen osztálytevékenységbe fogtak, a sok eltérő vélemény és akarat miatt vagy egyáltalán nem sikerült véghezvinni azt, vagy nem úgy sikerült, ahogyan kellett volna. Az intézet egyik szabálya szerint minden osztályt köteleztek egy-egy színházi jelenet megrendezésére. A jelenet témáját, forgatókönyvét, szereposztását, rendezését, mindent az illető osztály kellett kitaláljon és megvalósítson. Ötletekben nem szűkölködtek, csak a kivitelezés nem volt mindig szerencsés. Arany János Tengerihántásából kitűnő előadás kerekedett, de egy másik ötletes, ügyes darabjukkal nem volt olyan szerencsésük. A történet az északi sarkon játszódik, egy eszkimó kunyhó lakóihoz megérkezik egy turista pár. Az eszkimók és a turisták kölcsönösen ámuldoznak, ismerkednek, nézelődnek. A vendégek előszedik a cókókjukat, köztük egy gramofont amit elindítanak, a zenére táncolnak is pár lépést. Elkezd hullani a hó, a két turista az eszkimókkal kísért a színről, ott felejtik a gramofont. A zene hangjára odamerészkedik egy csapat kíváncsi pingvin. Előbb csak nézegetik a csodálatos masinát, aztán lassan táncolni kezdenek ők is a zenére. Az osztály nagy viták közepette elosztotta egymás közt a szerepeket, megvarrták a pingvin- meg az eszkimóruhákat, elkészítették a díszletet. Az előadás előtti napokban az egész osztály papírokat vagdosott apró darabkákra, ez lett hivatott a hulló havat jelképezni. A színpad két oldalára felállítottak egy-egy kétágú létrát, a tetejébe rakták a papírfecnikkel teli nagy kosarakat, a létra ágaira felmászott két-

két lány, akik felváltva szórták a „havat” a lent táncoló pingvinekre. Az előadás nagyon jól sikerült – volna, ha az egyik havat szóró lány nem hajolt volna kissé jobban a színpad felé, megbillentve a hópelyhekkal teli kosarat, mely teljes terjedelmében a táncoló pingvinek közé repült az utánakapó lánnyal egyetemben, aki mint egy béka terült el a színpadon. Függöny!

A hitvallásos iskola egész tevékenységét a vallásos szellem hatotta át. A vallásos szellem megnyilvánult az előjárók életfelfogásában és munkájukban, a tanár-diák viszonyban és az egész intézet légkörében. Az egyház nemcsak a hitet, hanem a nemzeti öntudatot is ápolta, az iskolát a vallásosság mellett a nemzeti szellem is áthatotta. Ez a kisebbségi helyzetben hangsúlyozottabban jelentkezett, hiszen az egyház és intézményei voltak a magyar műveltség megtartói és ápolói.

Az intézet folyosóján „nyelvtisztasági tábla” függött, melyre a tanítójelöltek ötnaponként illesztették fel a kerülendő idegen szavakat vagy kifejezéseket a megfelelő helyes magyar szóval vagy magyaros kifejezéssel együtt.

Az iskolában tanított és osztályozott tantárgyak: magaviselet, szorgalom, hit- és erkölcstan, magyar nyelv és irodalom, történelem, alkotmánytan, földrajz, mennyiségtan, fizika, neveléstörténet, iskolaszervezet-tan, nyelvi és tanítási gyakorlatok, közgazdaságtan, román nyelv, kézimunka, rajz, ének, zene, testnevelés, írásbeli dolgozatok külső alakja, idegen nyelv, háztartástan. Irma 1933-ban jelesen képesítőzött, s kántori oklevele is kitűnő minősítésű.

Az iskola a végzősöknek egy egész életükre kiható, csodálatos élményt nyújtó körutat szervezett, melynek során bejárták Dévát, Vajdahunyadot, Aradot, Temesvárt, Herkulesfürdőt, a Dunán a Vaskapu-szorost és a ma már nem létező török, bolgár, román és szerb vegyes lakosságú szép Ada Kaleh szigetet, végül a Retyezát vadregényes tájait. 1983-ban, az ötvenéves vendiák-találkozó, melyen én is részt vettem, anyám és osztálytársai nem győzték felemlíteni a sok szép táj és hely emlékét.

A székelyudvarhelyi Magyar Református Tanítónőképző vezetősége nagyon tudta a dolgát. Gönczi Lajos 1909-es tanévnyitó beszédében a következőket mondta:

„Úgy tartják, hogy amilyen a nemzet a jelenben, olyanok voltak az iskolái, nevelő intézetei a múltban, és amilyenek ezek jelenleg, olyan lesz a nemzet a jövőben.”

A székelyudvarhelyi, ma „Benedek Elek” nevét viselő Tanítónőképző műemlékké nyilvánított épülete.

Veress Mária

Életre, halálra

Kisprózai írások

Új könyve* megjelenésének kapcsán hadd köszöntsük az Új Kévében rendszeresen jelentkező kerek évfordulós szerzőt kötet első írásának közzétételével, egyben jókívánsággal: Isten éltesen sokáig! - megtoldva a biztatással: - Folytatása következik...

Egy marék számoça

Juliska hazafelé ballagott a templomból. Aznap sokan voltak a reggeli áhítaton. Olyanok, akiket eddig még sosem látott. Egyszeriben, mintha mindenki egyedül csak Isten házában érezte volna magát biztonságban. A szörnyűség miatt volt ez így, ami azokban a hetekben történt. Amikor bombatámadás érte a várost.

Amerikai bombázók dübörgő raja azelőtt is áthúzott a város felett. A gépek szédítően magasan szálltak és egészen aprónak tűntek. Szárnyukon meg-megcsillant a napsugár, ahogy délnek tartva rendezett sorokban vonultak az olajkutak irányába. Ott aztán elvégezték a rájuk rótt feladatot. Lángoló olajmezők, tönre bombázott vasúti pályák, lerombolt gyárak tanúskodtak arról, hogy alapos munkát végeztek. De mindez távol történt, a hegyeken túl. Idegen földön. A békés brassói polgárok nem érezték közelinek a veszélyt. Míg aztán egy derűs húsvéti napon utol nem érte őket is a háború borzalma.

Aznap a gépek máshonnan jöttek, mint szoktak. Kivételesen a hegyek felől közdelítették meg a várost. Egészen alacsonyan szálltak, mint még soha. A semmiből tűntek fel hirtelen. Senki se számított rájuk. Feketén, súlyosan, szigorúan hármaskötegekben repültek. Fegyelmezetten. A Cenktetőn azonnal megszólaltak a léghárító ágyúk. Nyomban felbúgtak a szirénák is. Az emberek eszeveszetten menekültek. Ki hova tudott, oda bújt. És akkor a gépek hasán megnyíltak a csapóajtók. Gyilkos bombák hada zuhant süvítve a városra. A föld megvonaglott. Újra meg újra. Bombatölcsérek, füstölgő romok, felszaggatott utak, kitépett fák jelezték a becsapódások helyét. És halottak. Megcsonkított, véres tetemek. Sebesültek. Utcára tóduló emberek. Hordágyakat cipelők, tüzet oltók, romok alatt szeretteik után kutatók. Kezüket tördelők. Földönfutóvá vált, megözevgyült, elárvult, a borzalomtól megöszült szerencsétlenek.

* Veress Mária: Életre, halálra – kisprózai írások – Szerkesztette, tördelte: Tar Károly. Ághegy Könyvek – 2011.

Nem sokkal utána még több alkalommal is bombázták a várost. A léghárítóknak sikerült kilőniük egyet a bombázó gépek közül, de bár ne tették volna. A sebesült gép bombái egyenesen a belvárosra estek. Egyikük épp a Cenk tövében ázott óvóhelyet talált a telibe. Emberi testek véres cafatjai lógtak a sétány fájáról, napokig.

Istenem, segíts, fohászkodott Juliska, ahogy az utcai törmelékkupacokat kerülgette. A romok láttán arra gondolt, hogy lám, a szép villa is odalett. Az a gyönyörű, háromszintes villa a Csigahegy oldalában. Amibe a család maradék vagyonát fektették. A háború miatt leállt az építkezés és még senki sem lakta a házat. Szerencsére, mert egy bomba porig lerombolta. Hálát adhattak istennek, hogy életben maradtak. De ki tudja meddig. Talán így lesz ez most már mindig. Ez a háború, ezek a bombázások. Isten tudja, mikor lesz ennek vége.

Juliska minden nap eljárt a templomba. Az ódon falak közt érezte magát igazán jól. Attól a pillanattól kezdve, hogy szentelt vízbe mártott ujjával keresztet vetett, megszűnt körülötte a világ. A felbúgó orgonaszó, a csilingelés, a tömjénfüst, a minsitáló kisfiúk közt ájtatosan imádkozó pap és a hívők imája feledtetett bombázást, háborút, minden nyomorúságot. Úgy érezte, hogy itt közel van hozzá az Isten.

A bombázások utáni napokban történt, hogy Juliskának megjelent Krisztus. Egy lilium kelyhében. Töviskoszorúval a fején. Szép, szenvedő arcát kissé oldalra hajtotta, szemét az ég felé fordította, pont úgy, mint a szentképeken. Égi jel, gondolta Juliska, és remegő ajkakkal, félhangosan fohászkodni kezdett:

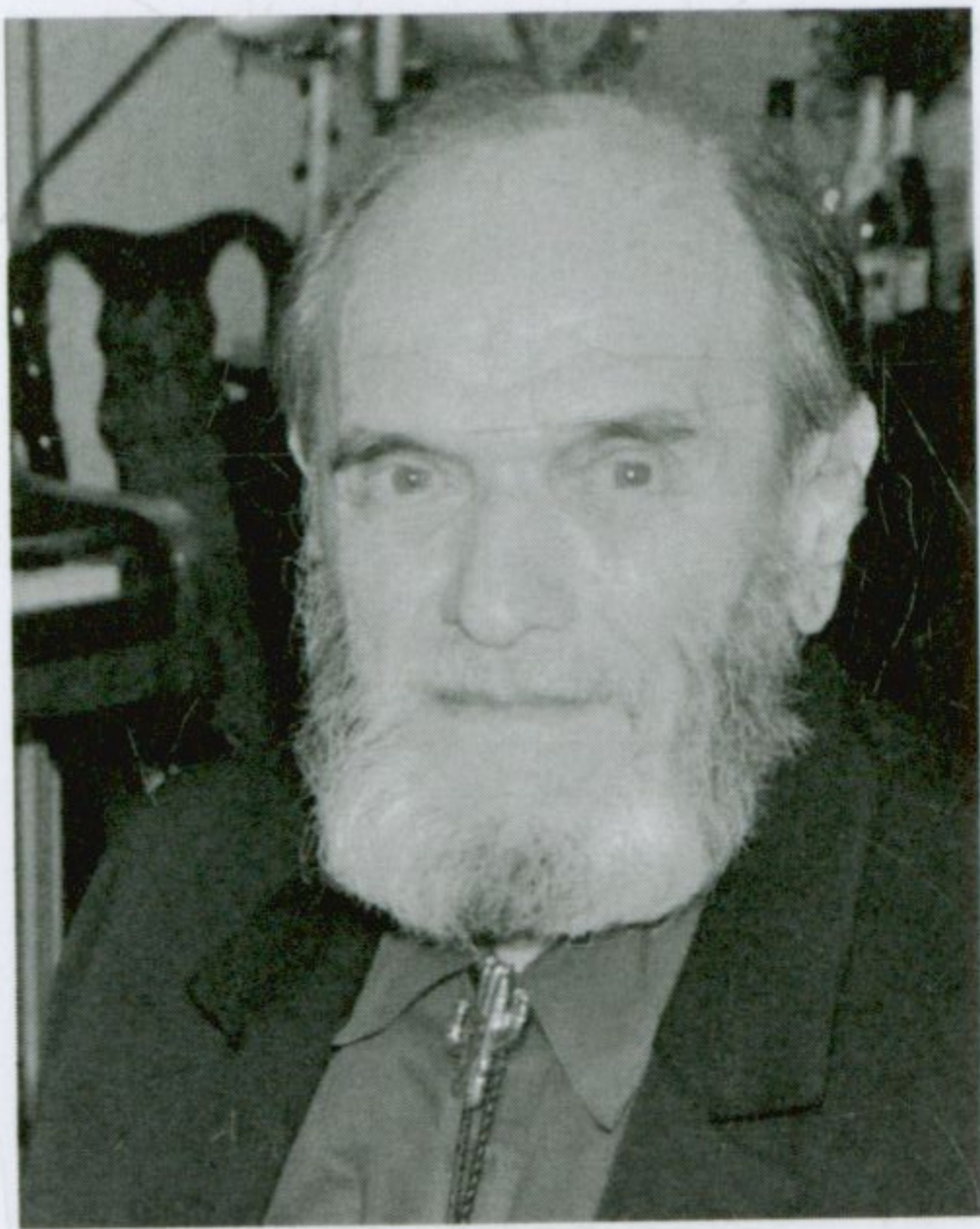
- Drága Krisztusom, ki értünk haltál meg a keresztfán, haldd meg könyörgésem. Tudom, hogy gyarló voltam egész életemben, és nagyot vétkeztem ellened, amikor katolikus létemre egy unitáriushoz mentem feleségül. Tudom, hogy emiatt kell vezekelnem életem végéig. Ezért lett szegény kisfiam, Vilike púpos, és ezért vetted őt magadhoz olyan fiatalon. Mint ahogy Lacikát is elvetted tőlem a bölcsőből. De van még egy fiam, Krisztusom. Könyörögve kérek, ne büntesd Aladárt, amiért nem katolikus. Könyörülj szegény bűnös fejemen. Hozd haza a fiamat a frontról, és esküszöm, hogy áttérítem őt az igaz vallásra. Kérlek, hallgasd meg imámat, Ámen.

Juliska ezzel a maga részéről elintézettnak tartotta az ügyet és abban a szent meggyőződésben élt, hogy Aladár, akitől már hosszú ideje nem jött tábori lap, biztonságban van, és felbukkan majd egy szép napon.

Kora hajnal óta gyalogolt a csapat. Hosszú menetelés állt még előttük, tele bizonytalansággal, veszélyekkel. A visszavonulást nem szervezte meg senki. Minden csapat parancsnoka maga döntötte el, hogy embereit merre vezesse, s hogy mikor és hol álljanak meg opihenni, éjszakázni. Ekkor már harmadik napja vonultak északnyugat felé, épp csak maguk mögött hagyva a Krími-félszigetet.

Délben megálljt vezényelt a főhadnagy és szétküldte felderítőit, akik nemsokára megnyugtató hírral tértek vissza. A hely

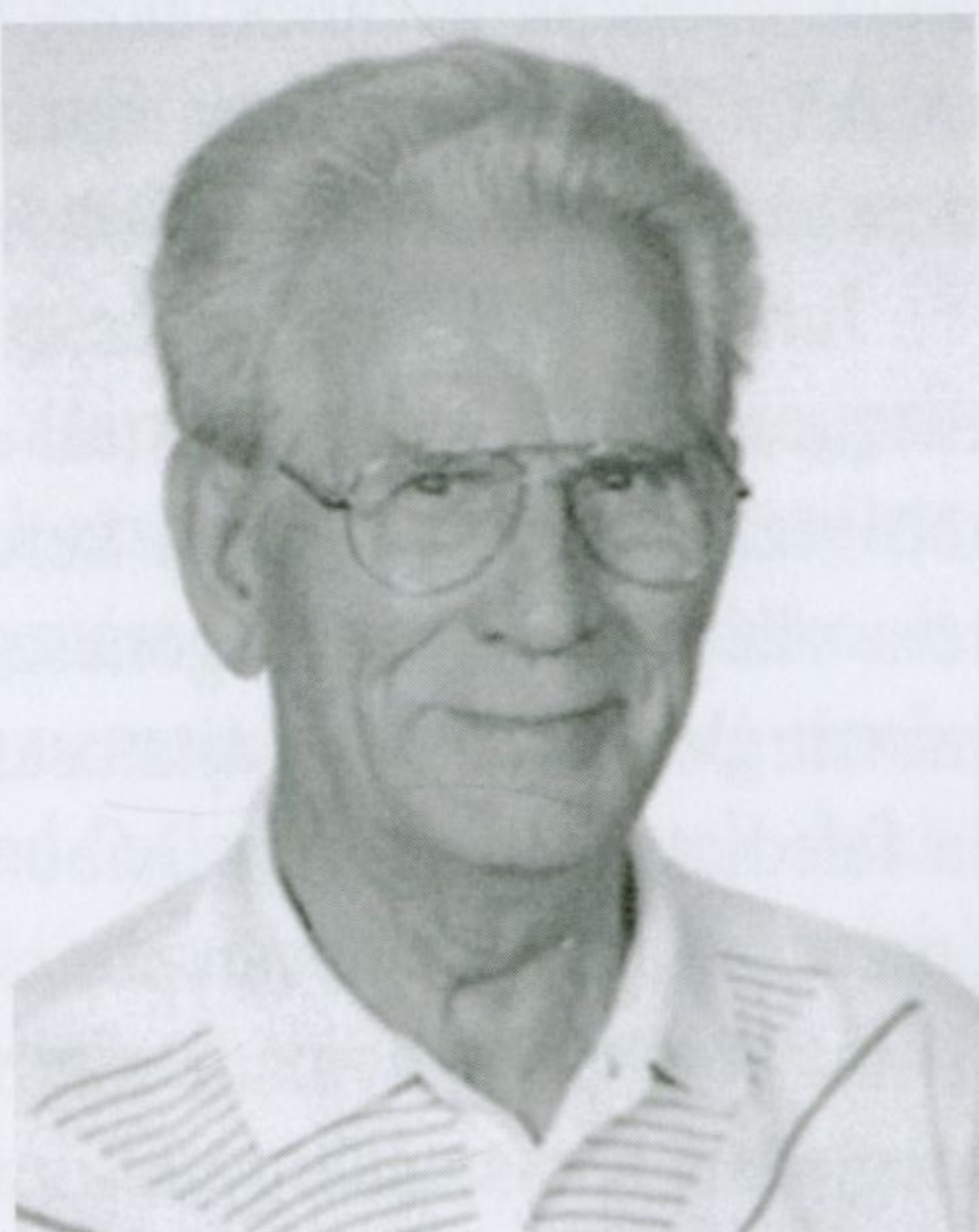
(Folytatása a 28. oldalon)

Legényi Zoltán
1920-2011

1920. október 16-án született a Déva melletti Piskiben (ma Simeria), ahol apja gyárában kitanulta a műbútorasztalos mesterséget, majd rokonaihoz Budapestre költözve s ott kitanulva a mechanikát, gépész lett. A második világháborúban a magyar hadsereg mentősekként számos veszélyes küldetésben vett részt, majd hazakerült Piskibe, ahol egy tejgyárban technikus lett. 1949-ben feleségül vette Crisan Rozáliát, akitől 1950-ben megszületett Gabriella, 1958-ban pedig Camelia nevű lánya is. Nagyszerű kézügyessége volt: különböző alkatrészekből előbb egy csónakos motorkerékpárt, később egy személygépkocsit épített, s ezekben vitte családját kirándulni. 1962-ben Kolozsvárra költöztek, ahol az ország legnagyobb és legmodernebb malmának főgépésze lett, egészen nyugdíjazásáig. Itt számos újítása és találmánya volt, de szabadidejében lakókocsit is épített, s ezzel vitte családját hol a hegyekre, hol a tengerpartra. Sokoldalú volt: ifjúként nagyböngőzött, majd színjátszócsoporthoz csatlakozott, majd színjátszócsoporthoz szerepelt, díszletet tervezett és kivitelezett, rajzolt, festett, szobrászkodott, iparművészeti tárgyakat és ezüstékszereket készített. Ezermesterként hol autót szerelt, hol szakács volt, de szízt, hegyet mászott, s megtanította gyermekeit a szülőföld és a külföld kulturális értékeinek tisztelésére. Idősebb korában méhészkedett, s vidéken sajátkezűleg egy kisebb házat is épített. 1992-ben feleségével együtt a már akkor Göteborgban lakó lányaihoz költözött, de 1996-ban özvegy maradt, miután rákban elhunyt élete párja. Családcentrikus, mások felé is nyitott, olvasott és művelt személyiség volt. 2011. március 22-én, nagy-

pénteken, 91 éves korában érte a halál. Gyászolja lánya Gabriella, ennek férje Titus, ezeknek gyermekei, Andanna és Flaviu, utóbbinak felesége Kimberly és gyermekeik Sebastian és Gabriella. Gyászolja továbbá Camelia lánya, ennek férje Lassi, s az ő gyermekeik: Carina és Andreas, továbbá nászai: Lídia, Vasile-Laci és George (aki Ausztráliában lakik), hasonlóképpen a Romániában élő unokanővére Alexandra és sógora Elena. Isten nyugosztalja!

Popovics János
1926-2011

Magyarországon, Kislétán született 1926. június 16-án. Nyolcan voltak testvérek, mind fiúk, ő az utolsóelöltti. Ma már egyikük sem él. Gyermekként elveszítette édesapját, s mint diák, Budapestre költözött. Ott élte át a második világháborút, később a forradalmat is. 1950-ben megnősült, feleségül véve a Levelek-i születésű Molnár Ilonát. Házasságukból egy fiúgyermek született, János, 1952-ben. A csepeli fém- és vasművekben megbecsült szakemberként, marósként dolgozott. 1956-ban egyik testvérének, Gyurkának menekülnie kellett, átjutott Ausztriába, onnan tovább Svédországba. Jánost emiatt sokat zaklatták, meghurcolták és verték az oroszok. Gyurka idővel egy komoly céget épített ki, a Simrishamns Mekaniska-t, melyben különleges szerszámokat gyártottak, s amikor anyagilag megerősödött, 1965-ben meghívót küldött Magyarországon maradt testvérének Jánosnak, János feleségének Ilonának és az ő gyermeküknek, a kis Jánosnak. S csodák csodájára, mindhárman megkapták az útlevelet, s amint svéd földre léptek, azonnal menedékkérelmet kértek és

kaptak. Egy ideig Simrishamnbán dolgozott, majd Kristianstadba költözött családjával együtt, ahol az LM Ericssonban megbecsült és felkapott, több újításáért kitüntetett szakember lett. Röviddel kitelepedése után bekapcsolódott a svédországi magyar emigráció életébe, s alapító tagja, majd elnöke lett a Kristianstadi Magyar Egyesületnek. 2011. április 30-án, 85 éves korában érte a halál. Gyászolja felesége Ilona, fia János, menyee Mia, unokái William, Anna és családtagjaik, Petra és Michael, valamint dédunokája Emma, továbbá Gyurka testvérének családja, ennek felesége Sonja és gyermekeik: István és Madelin. A Kristianstadi Magyar Egyesület nevében Molnár Gergely elnök búcsúzott tőle. Isten békessége kísérje egy örökkévalóságon át!

Salamon (Vidám) Ilona
1940-2011

Vidám Ilona 1940. június 19-én született Csíkszeredában, Vidám Gyula és Erzsébet négy gyermeke közül a harmadikként. Nővérei Erzsébet (Böske) és Jolán voltak, kisebbik testvére Gyula. A testvérek között rendkívüli összetartás volt, de ugyanolyan ragaszkodással voltak a ma is Erdélyben élő unokatestvérük, Piroska iránt is. Ilona 1958-ban érettségizett a csíkszeredai Márton Áron elméleti líceumban, majd kereskedőként dolgozott egészen 50 éves koráig, amikor családjával együtt kitelepedett Svédországba. Ugyancsak 1958-ban ismerte meg a már akkor kiváló zenészt és zongoristát, Salamon Bélát, akivel 1963. január 3-án házasságot kötött, Marosvásárhelyre költöztek. Ott született meg azon év szeptember 30-án egyetlen lányuk, Éva. 1970-ben Sepsiszentgyörgyre költöztek,

ahol életük legszebb időszakát töltötték. Éva 1983-ban férhez ment Ráduly Gyulához, s házasságukból megszületett a „Mama büszkesége”, egyetlen unokája: Zsuzsa. 1990-ben az egész család Svédországba költözött, s Göteborgban telepedtek le. Ilona mindig vigkedélyű, önzetlen, segítőkész személy volt, aki szerette az életet, s 48 évi házasság után is úgy szerette férjét, mint amikor még fiatalok voltak. A családi otthon melege mellett boldogságot a zene adott nekik, hiszen férjét, „Jojó”-t nemcsak szerte egész Erdélyben, de amerre a nagyvilágban megfordult, mindenütt kitüntető elismeréssel fogadták. S bár életük nem mindig volt könnyű, s fiatalon sokszor küzdöttek a szegénységgel, s költöztek városról városra munkalehetőséget kapni, sok munkával és kitartással mégis megvalósították mindazt, amit elterveztek és megálmodtak. Salamon Ilona 71 évet élt, s hisszük, hogy az örökkévaló mennyei hazában megkapja Istentől mindazt, amiről e földi életben még csak nem is álmodott. Június 20-án búcsúztunk tőle. Isten vele, viszontlátásra!

Zsellér (Szilágyi) Teréz
1919-2011

1919. július 4-én született Gyergyócsomafalván. 13 éves volt, amikor szülei elindították a kislányt a „nagyvilágba”, Kolozsvárra, szolgálni. 17 évesen férjhez ment Asztalos Jánoshoz, s házasságukból két gyermek született: Rózsika (1937) és Terike (1942). Rövid volt a boldogság: 1944-ben férje elesett a háborúban, Teréz pedig 25 évesen özvegy maradt. Férjhez ment újból, de válás lett a vége. A nyomorúság beálltával veje, Zoltán, majd idősebb lánya és Ágika Svédországba kerültek.

1984-ben, 65 évesen maga is kivándorolt Terivel és annak gyermekeivel, Karmennel és Gabival Svédországba, ahol új életet kezdett. Erős volt és kitartó. Amikor szellemi egyensúlya megingott, állandó felügyeletre a Hagalund otthonba került. Családtagjai ott naponta látogatták, harcoltak érte. Nagyon boldog volt Alma és Emelie dédunokáinak születésén. Július 4-én az egész család még együtt ünnepelte 92-dik születésnapját, de július 15-én már nem ébredt fel álmából. Elfáradt a hosszú út alatt. Gyászolják lányai: Tökés Rozália és családja, valamint Somesfalean Terike és családja, továbbá itteni és otthoni, közelben és távolban élő rokonai, ismerősei, a växjöi magyarok közössége, a magyar gyülekezet. Nyugodjon békében!

Szilvási (Makra) Sarolta
1944-2011

Makra Sarolta 1944. március 2-án született Budapesten. Apja Makra Mátyás, anyja Gémes Rozália, testvérei Zoltán és Irén voltak. Gyermek- és ifjúkorát Budapesten töltötte, ahol életvidám teremtés-ként ismerte mindenki. Szeretett igényesen, szépen és divatosan öltözködni. Nagy álma, hogy női szabóként dolgozhasson, nem teljesült, helyette a faipari iskolát végezte el, de volt gyorsíró, gépirónő, szakácsnő és takarítónő is, megállva helyét mindig és mindenütt. Szerette a jazzt és a táncot, első férjét is egy táncmulatságon ismerte meg. Svédországba második férje, Szilvási Mihály révén került ki, 1987-ben. Nem születhettek gyermekei, ezért itt élő Zoltán öccsének gyermekeivel foglalkozott úgy, mintha sajátjai lettek volna. Mindenkin segített: nyugdíjasként önkéntesként egy

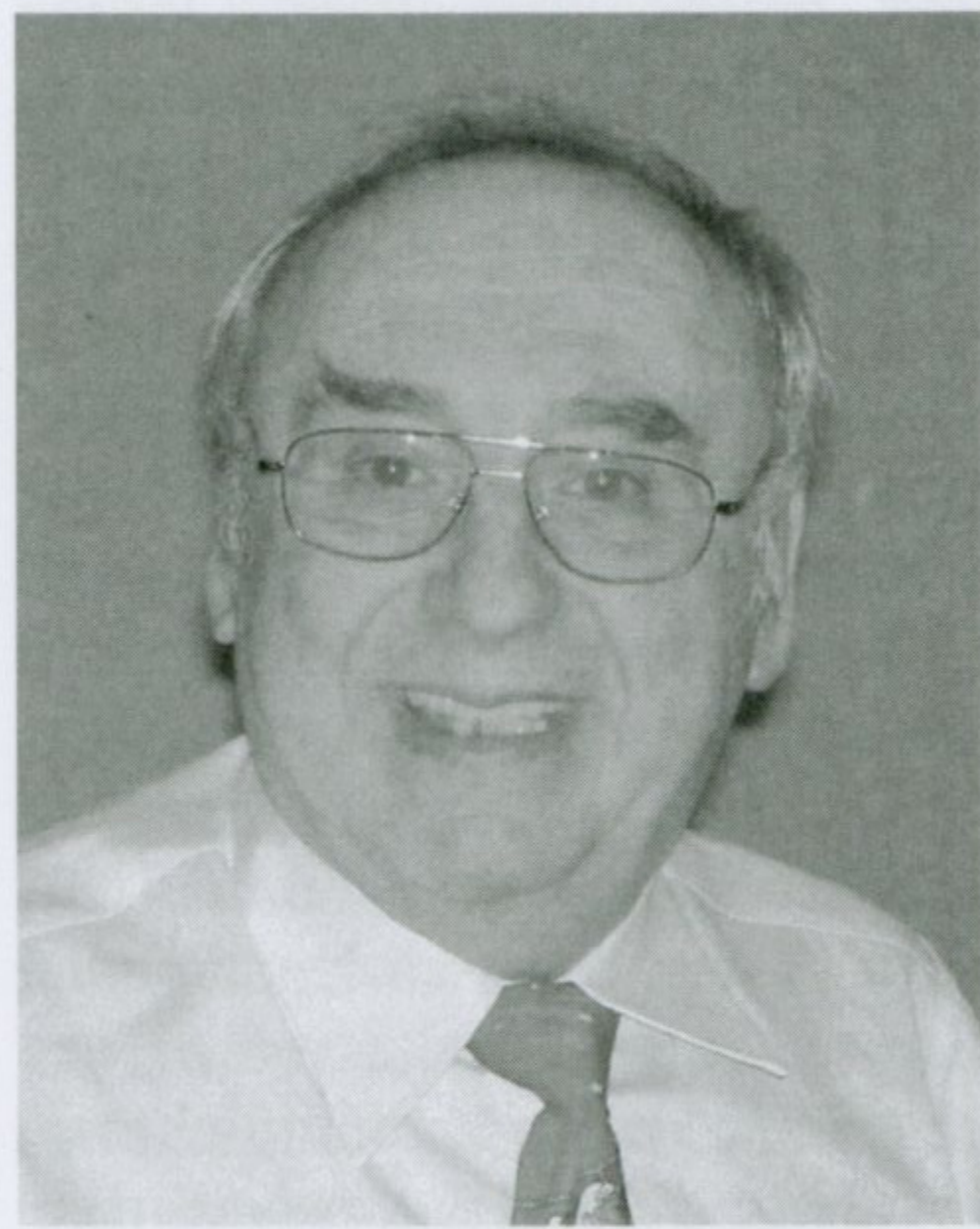
öregotthonban tevékenykedett. Nyitott volt a nagyvilág és az óhaza iránt, szeretett utazni, tele volt tervekkel. Miután diagnosztizálták, súlyos betegségét nagy lelki erővel viselte. Segítői, ápolói soha nem hallották panaszkodni, sőt, még utolsó napjaiban is viccelődve, derűsen tudott szembenézni a halállal. Hosszú tusa után, szeptember 13-án feladta a küzdelmet. Október 7-én, Helsingborg Råå temetőjében helyezték örök nyugalomra. Béke poraira!

Béres (Puskás) Anna
1928-2011

1928. október 1-én született Erdélyben, a Gyergyószentmiklós-hoz közeli Ditróban. Szülei, Puskás Bálint és Anna hat gyermeke közül ő volt a legidősebb. Mivel apja bútorasztalos volt, s 1934-ben a család Szovátra költözött, a kis Annuska itt végezte iskoláit. 1947-ben feleségül ment az erdőszentgyörgyi Béres Lajoshoz, aki a Szováti Vendéglátóipari Vállalat hentesé és húsellátó felelőse volt. Házasságukból született Lajos fiuk (1949), akit nagy szeretettel neveltek. Annuska szeretete szülőföldjét, számára Szováta volt „a világ közepe”, ahol sok országból és külföldről érkezett fürdővendéget ismerhetett meg. Szenvedélye volt a kézimunkálás, a gobelin-varrás, egyébként is jó ízlése volt, és sokat adott a külsejére. Szerette családját, rajongott unokáiért, Attiláért és Istvánért. Szívébe fogadta Marikát, menyét is. 1986-ban fia családja kivándorolt Svédországba, s csak a rendszerváltozás után találkozhattak ismét gyakrabban. 1995-ben özvegy maradt, s amikor 2006-ban egészségi állapota is megromlott, ha nehezen is, de belátta, hogy a legjobb megoldás kitelepíteni fia-

hoz, Svédországba. Rettenetesen kíváncszott vissza Erdélybe, mindig tervezte hazatérését, amire már nem kerülhetett sor. 2011. szeptember 28-án csendesén elhunyt. Október 14-én, Kristianstadban kísértük utolsó útjára. Emlékét őrzi fia Lajos, menyé Mária, unokái Attila és István, unokamenye Marika, dédunokái Viktor és Olívia, anyatársa Böske, testvérei és azok családjai, ismerősei, barátai. Emléke legyen áldott, nyugalma csendes!

Kunz Andor
1942-2011

1942. augusztus 22-én született Pesterzsébeten, Hrazdil Mária és Kunz Zoltán bornagykereskedő gyermekeként. A kommunista hatalomátvétel után apját kuláknak minősítve börtönbe csukták, s miután mindenüket elkobozták, a családot kitelepítették. A megrázó kódtatások a szülők kapcsolatát szétzilálták, és elváltak. Idővel apja újránősült, s e második házasságból született Andor féltestvére: Zoltán, akivel haláláig kiváló kapcsolatot ápolt. Andor iskoláit Pesterzsébeten végezte, majd cserépkályhásnak tanult. 1956-ban testvére Ausztráliába távozott. 1964-ben András megnősült. Feleségétől, Garda Juliannától 1965-ben fia született: Zoltán. 1976-ban a család Svédországba költözött. András Kristianstadban a Bongs fabrikernél lett gépkezelő, 1981-ig, amikor megtudta, hogy rákos. Ugyancsak 1981-ben alapító tagja lett a Kristianstadi Magyar Egyesületnek, 1983-1988 között elnöke is. 1989-ben elvált és egyedül élte életét: a horgászat volt mindegyike, de szerette a zenét és a fényképezést is. Rajongott unokáiért: Evelina 1994-ben, Amanda 1996-ban született. 2003-ban ismét

megnősült. Feleségével, a verseci Antal Juliannával nyolc évig éltek szeretetben és békességben, míg nem állapota idén rosszra fordult, s szeptember 22-én hirtelen elhunyt. Október 20-án Malmöben kísértük utolsó útjára. Nyugodjon békében!

Vrábel László
1961-2011

1961. június 25-én született Zentán (ma Szerbia). A délszláv háború idején, 1991-ben testvérével, Lajossal menekült Svédországba, ahol sorstársaihoz hasonlóan elutasították (1993), majd két éven át bujdosott. 1995-ben úgy menekült meg a kitoloncolástól, hogy feleségül vett egy svéd nőt, épp azt, aki lebuktatta őt. Borlängében, egy nyomdában dolgozott. Az érdekházasság vége válás lett, Laci lebetegedett és kórházba került. Néhány magányos év után újránősült: a budapesti Kovács Júlia ügyvédnőt vette feleségül, akitől 2004-ben megszületett kislánya, Esztike. Előbb Laci költözött Pestre, majd együtt Stockholmba jöttek, de sokat szenvedtek egymás mellett, míg végül 2009-ben Júlia a kis Esztivel hazaköltözött Budapestre, Laci pedig Stockholmban maradt. Ekkor már halálos beteg volt. Idén májusban még leutazott Magyarországra, látni kislányát, s hazament a Vajdaságba, Csókára is, hogy elköszönjön mindenkitől. Június 25-én még testvére családjának körében megünnepelték 50-dik születésnapját, s szeptemberben visszaadta lelkét Teremtőjének. Utolsó órájában, ezt mondta: „...Istenem, ezt nem így gondoltam!” Október 21-én Bålstában, az Yttergran-kápolnában búcsúztunk tőle. Isten nyugosztalja, s adjon neki örök békességet!

Ig br v Körös Cseke László
1926-2011

2011. július 15-én, életének 86. évében elhunyt lovag báró vitéz Körös Cseke László tanár, szakíró, a Szent György Lovagrend örökös rendi kancellárja. 1926-ban Hajdúszoboszlón született. Elemi- és középiskolai tanulmányai után jogásznak indult, de „osztályidegen” származása miatt semmi esélye nem volt erre. A híres Sárospataki Református Kollégiumban kántor-tanítói képesítést nyert. Cseke László gazdag életútjából több mint másfél évtizedet töltött választott szakmája, a pedagógus pályára elhivatottságában. Tanítói életútján Nyíregyháza és Tahitótfalu állomáshelyek után Visegrád következett, mely életét mindenestől új mederbe terelte. 1953-1961 között iskolaigazgató volt. Fiatalos lelkesedéssel, tehetséggel és tenni akarással végezte hivatását. 1957-1958-ban új épületszárnnyal bővítette az általános iskolát, s ehhez jó barátja Áprily Lajos révén az irodalmi és művészeti élet jeles személyiségeinek támogatását nyerte meg. Oktató-nevelő munkájában a honismereti munkán alapuló hazaszeretet magasra lángolt. Arra a nemes feladatra vállalkozott irodalmi és pedagógiai munkái során, hogy méltó emléket állítson mindazok számára, akik a múltban

fáklyaként világítottak, akik teljes szívvel és lélekkel azon fáradoztak, hogy családjukat, szülőföldjüket, hazájukat féltőn szerető és azokért minden áldozatot meghozni tudó állampolgárok legyenek. Mint a Visegrádi Református Egyházközség presbitere, jelentős szerepet vállalt nemcsak a gyülekezet megtartásában és számbeli bővítésében, de 1998-ban az ő kezdeményezésére az egyházközség új templom építésébe kezdett, melyet hosszú évek és nehézségek után 2009 pünkösdjén szenteltek fel. Mint a Szent György Lovagrend örökös kancellárja, kieszközte, hogy az építkezéshez a lovagrend is jelentős adománnyal járuljon hozzá. Búcsúbeszédében a helyi református lelkész többek között ezeket mondta: „A tudom, honnan jöttem – a tudom, mit kell tennem – s a tudom, hová megyek belső bizonyossága és nyugalma áradt belőle. Így élt egész életében s ez a belső motiváltság és hit ragadta magával követőit is. Tette mindezt úgy, ahogy a legnagyobb magyar Széchenyi kérte az igaz magyaroktól: Sokat tenni, s keveset látszani, előállni, s mégis másnak engedni elsőseget, legtöbbet áldozni, s a legkisebb köszönetet sem várni. Egy dekadens, hazugsággal teli világban mert hinni és álmodni egy megtisztuló, fejét felemelő, erkölcsileg emelkedő, tekintélyét visszanyerő Magyarországon. Meg akarta mutatni a

világnak, hogy milyen értékes nép a magyar, hogy Európa szívében él egy csodálatos nép, melynek fiai sokszor megelőzik korukat. Ezért járta végig Széchenyi Ödönnek, Széchenyi fiának legendás hajóját Budapesttől Párizsig 1977-ben, majd 1987-ben fiának is példát adva együtt hajóztak végig egy másik legendás, Európának is üzenő utat Rotterdamból Budapestre. Szenvedélyesen kutatta és ismerte a múltat, s káprázatos tudásra tett szert. E tudást kamatoztatta, mint tanár, szakíró vagy a Szent György Lovagrend örökös kancellárjaként mindenki számára. Szisztematikus ember volt, kinek jelmondata így hangzott: *Serva ordinem et ordo servabit te!* (Szolgálj a rendet, s a rend szolgál téged!) Hatalmas tudását Visegrádnak szentelte s munkája az itt élt nagyságok méltó sorába emelte őt. Am rá jellemző módon, mikor megkapta a díszpolgári címet, szerényen csak annyit kért, hadd kapjon a református gyülekezet egy telket, ahol templomot építhetnek, hol évszázados ősei módján tudják az Istent dicsérni. Rengeteg anyagi és egyéb áldozat után így épülhetett fel a szeretett templom. A valamikori református kántor-tanító teljesen nyitott volt az ökumenére. Sokszor mondta: „Az aklok különbözőek, de a Pásztor egy és ugyanaz.” 1990-től új lendületet kapott az élete, mikor életre hívták szunnyadásából a Szent György

Lovagrendet. A magasztos küldetés, az erkölcsi tisztaság, példás életvitel, a közjó előmozdítása és a karitás mind olyan érték, amelyek Cseke László életét alapvetően jellemezték. A 11 fővel induló rend ma már kiteljesedve végzi szolgálatát az egész országban, de magához öleli az elszakított országrészekben s egész Európában élő rendtársait is. A lovag báró vitéz Körös Cseke László által megálmodott és vezetett Lovagrendet, annak magasztos munkáját immáron nélküle is, de akaratának megfelelően viszik tovább a rendi tagok, Isten dicsőségére és az emberek javára. Ő a valóságban megélte a rend jelmondatát: „Valósággal igaz vagyok e testvéri közösség iránt.” A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Község Stockholmi Gyülekezete hálával emlékezik arra a ritka eseményre, amikor 2008. szeptember 27-én körünkben köszönthettük örökös Kancellár Urat, a Magisztrátus tagjait és az egybesereglett rendtársakat, amikor a Rend Európai Nagypriorátusa évi nagygyűlésének nyitó-istentiszteletét a stockholmi Francia Református Templomban tartotta. Lovag báró vitéz Körös Cseke László távozása mindannyiunk vesztesége. Temetésére 2011. július 22-én került sor a visegrádi temetőben. Isten adjon neki csendes nyugalmat, örök békességet!

A Szent György Lovagrend Skandináviai Nagypriorátusának tagjai Károly Róbert magyar királynak 2011-ben Visegrádon felállított mellszobra előtt. Balról jobbra: lovag Tiglezán József rendtárs, lovag Mihály Ferenc nagyprior, a mű alkotója, lovag dr. Sebestyén Gábor prior, lovag Balogh Gyula, lovag Bokor Domokos svédországi rendtársak, valamint a 2011-ben legfrisebben avatott lovag Főnyad Péter svédországi rendtárs. Bár a szoboravatáson nem tudtak jelen lenni, de a teljesség kedvéért hadd említsük meg, hogy a Skandináviai Nagypriorátus (ezen a képen nem látható) tagjai lovag Feldőtő Sándor svédországi és lovag Bán István észtországi rendtársak.

Jordáky (Chintea) Margit
1922-2011

1922. május 13-án született Kolozsváron. Mátyás szülővárosa, Erdély fővárosa, a Kincses Kolozsvár akkor már négy éve volt idegen megszállás alatt, melyet két éve már a trianoni diktátum is megpecsételt. A kis Manyi 6 éves volt, amikor szülei elváltak, s a torockószentgyörgyi származású édesanyja, Bónya Margit egy ideig egyedül nevelte két lányát: a kis Margitot (Manyit) és húgát, Olgát (1923). Nem véletlen, hogy gyermekkorának legjobb emlékei Manyit Torockószentgyörgyhez kötik, ahol a család nyarait töltötte. És az sem véletlen, hogy egészen kis korától magába szívta azt a szellemet, amit Kolozsvár adott, s benne a Minerva könyvkiadó, ahol Bónya Margit dolgozott. Édesanyja itt ismerkedett meg a mészki származású Gálffy Bélával, aki hamarosan második férje, egyúttal gyermekeinek, így Manyikának is nevelőapja lett. Gálffy Béla egyik felmenője a neves klasszika-filológus és műfordító Gálffy Zsigmond volt (1886-1958), de a Gálffy-család több papot is adott Erdély magyar népének. Iskolai tanulmányait Manyi Kolozsvár hajdani katolikus leánynevelő intézetében, a Marianumban végezte, mely intézetbe egész Erdélyből jöttek növendékek, nemzetiségre és felekezetre való tekintet nélkül. Az intézetben elemi leányiskola, polgári leányiskola, női felsőkereskedelmi iskola és leánygimnázium működött. Mivel anyja Bónya Margit és nevelőapja Gálffy Béla a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet RT. kolozsvári nyomdaipari cégénél dolgoztak, mely a romániai

magyarság számára tankönyveket, irodalmi műveket, folyóiratokat adott ki, s ahol az Erdélyi Szépírók Céh legtöbb kötete megjelent, magától értetődő volt, hogy a kis Manyi zseni gyermekkorától megtanulta a könyv szeretetét. Rengeteget olvasott, sokoldalú kulturális ismeretre és széleskörű általános műveltségre tett szert. Valóságos lexikon volt, aki Kolozsvár történetének jelentős és értékes ismeretét vitte magával. A Minerva Rt. fennállása alatt több mint 40 lapot és folyóiratot adott ki, a legjelentősebbek ezek közül a Pásztortűz, Jóbarát, Erdélyi Helikon, Ellenzék voltak. A könyvsorozatokból a Minerva Könyvtár, a Pásztortűz Könyvtára, az Erdélyi Tudományos Füzetek és az Erdélyi Ritkaságok voltak a legemlékezetesebbek. A nyomda kiállítótermében könyvillusztrációkat, könyvterveket állítottak ki. Ez volt tehát az a miliő, amelyben Manyi nevelkedett. Óriási boldogság volt az ő életében is Erdély északi részének Magyarországhoz való visszacsatolása (1940-ben a II. Bécsi döntés nyomán). 1943-ban megismerkedett leendő férjével, Jordáky Béla érdemes sportmesterrel és edzővel, aki később az 1952-es Helsinkii olimpián úszóbajnokként jeleskedett. Házasságukból előbb két lány született (1945-46-ban), de mindkettő csecsemőkorban meghalt, majd 1948-ban megszületett első fiuk, Béla, s tíz évre rá, 1958-ban második fiuk, László. E házasság révén Manyi tagja lett a II. világháborút követő évek Kolozsvárának művelődési és politikai életében jelentős szerepet játszó Jordáky családnak. Férjének testvére, azaz Manyi sógora Jordáky Lajos lett, aki szociológus, kritikus, tanulmányíró, a közgazdaság- és társadalomtudományok doktora, 1944-45-ben a Szakszervezetek Tanácsának főtitkára, 1945-től a Bolyai Tudományegyetem közgazdasági karának professzora, a Magyar Színház irodalmi titkára volt. A Minervánál és a Jordákyházban a kortárs magyar irodalom olyan személyiségei fordultak meg, mint Tamási Áron, Móricz Zsigmond, Nyirő József, Kolozsvári Grandpierre Emil, Reményik Sándor, vagy tanártársai, mint Balogh Edgár, Csehi Gyula, Csögör Lajos, Demeter János, továbbá történészek, szociológusok stb. A Minerva RT együttműködött többek között a Református Teológia alagsorában működő nyomdával is, és ennek révén Jordáky Lajos, de ugyanúgy testvére Béla,

s annak felesége Manyi is szoros kapcsolatba kerültek az erdélyi Református Egyházkerülettel, annak püspökeivel, lelkészeivel, teológiai tanárokkal, teológusokkal, könyvtárosokkal, s mindez a pregnáns református háttér meghatározó jelentőségűnek bizonyult mindannyiuk életében. Jordáky Lajos munkásmozgalmi elkötelezettségét családi tradícióként örökölte, nyomdászmaster apja városszerte ismert szociáldemokrata vezető volt. Az akkori Kolozsvárnak nemcsak irodalmi-művészeti élete volt figyelemre méltó, hanem sportélete is. Férje, Jordáky Béla révén Manyi is aktívan bekapcsolódott a város sportéletébe. A háború után könyvelőként dolgozott, majd 1960-ban elvált, s attól kezdve egyedül nevelte két fiát. Közel három évtizeddel később, amikor fiai már Svédországban éltek, 1989 szeptemberében Manyi, követve fiait, Göteborgba költözött. Korát meghazudtolva nagy akarattal tanulta a svéd nyelvet. Nagyon hamar önállóan mozgott a svéd társadalomban. Könnyen barátkozott, és nagyon sokan viszonyozták is barátságát. Új ismerősei mellett különös szeretettel ápolta régi kolozsvári kapcsolatait, különösen szívén viselve az ide kikerült, még otthonról ismert barátnőinek és ismerőseinek sorsát. Lánytestvérével, Iring Olgával, kit Németországba vitt a sors, szinte naponta beszélt telefonon. Roppant aktív volt a Göteborgi Magyar Egyesület ill. a Körösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület életében, s hűséges, fenntartó tagja volt a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösségnek, állandó résztvevője a Göteborgi Magyar Protestáns Gyülekezet istentiszteleteinek, Büszke volt arra, hogy fia, Jordáky Béla több mint egy évtizeden át az egyházi közösség világi vezetőségének elnöke, országos felügyelője volt. Soha nem elégedetlenkedett, és mindig hálás volt a sorsnak, hogy ilyen szép és derűs idős kort érhetett meg. Nagyon szerette fiait, menyeit és unokáit, s életének mintegy bearanyozását látta abban, amikor mind a Svájcban élő Krisztitől, mind a Göteborgban élő Csillukától ez évben dédunokái születtek. Kimondhatatlanul boldog volt, hogy megérhette ezt. Október 18-án csendesen visszavetett lelkét Teremtő Urának. Egykori gyülekezetében, a kolozsvári Monostori Úti Református Gyülekezetben, az úgynevezett „Kakasos”-templomban október

23-án megemlékezést tartottak. Göteborgban november 11-én, a Szent Jakab-templomban kerül sor a búcsúszertartásra. Gyászolják, és emlékét kegyelettel őrzik családtagjai, barátnői, ismerősei, egyesületi és gyülekezeti tagok egyaránt, magyarok, svédek, románok, vagy bármely más nemzethez tartozók, akiket egyként szeretett. Adjon Isten neki megérdemelt pihenést, nyugodalmat, és örök békességet!

Szentei (Vizsnyiczai) Gabriella
1926-2011

1926. május 23-án született Aradon, polgári család gyermekeként. 14 évesen óriási csalódás érte: szülővárosát nem csatolták vissza Észak-Erdéllyel együtt Magyarországhoz (1940). Nagyváradon tanítóképzőt végzett, tanítónő lett. 1947-ben államosították apja kereskedését, a családot nincstelenné tévén. 1951-ben férjhez ment Csóty Jánoshoz, akitől kislánya született: Elly. 1968-ban meghalt férje, s Elly 1972-ben egy Anders nevű svéd férfihoz ment feleségül, akivel Jönköpingbe költözött. Gabriella 1988-ban anyjával együtt kitelepedési engedélyt kapott és Svédországba jött. 1992-ben Szentei Barnabás erdészmérnök felesége lett. Szerette a klasszikus zenét, sokat utaztak együtt Európában és a tengeren túlra. Aztán sorra érték a csapások: 1993-ban meghalt anyja, 1996-ban orvosi javallatra MS-es lánya Spanyolországba költözött, 1998-ban Anders veje hunyt el egy délafrikai úton, 2006-ban pedig nála diagnosztizáltak májrákot. Jönköpingben műtötték, s öt év kegyelmi időt helyeztek kislátásba, mely épp idén augusztusban járt le. Temetésére október 27-én, Jönköpingben került sor. Isten nyugosztalja!

Egy marék szá móca (Folytatás a 23. oldalról)

nyugodtnak és biztonságosnak mutatkozott. Kétórás pihenőt engedélyezett, épp csak annyit, hogy emberei kissé összeszedjék magukat mielőtt tovább vándorognának. Nem főztek ebédet. Mindenki azt ette-itta, ami hátizsákjából előkerült.

A katonák leheveredtek az erdő szélére. Rágták a kőkemény kenyérdarabot, és poshadt vizet itak mellé a kulacsból. A langyos nyári szellő valósággal elkábította őket. Levetették zubbonyukat, lehúzták az elnyűtt, széttaposott bakancsaikat, lábukról letekerték a kapcát, fejük alá gyűrték a katonaköpenyt, s a következő pillanatban, mint mély kútba dobott kő már zuhantak is a sötét semmibe. Bénult tagokkal feküdtek a fűben.

Álomtalanul aludt a sok fáradt férfi.

A többiekkel együtt ő is végignyúlt a puha földön. El is aludt volna nyomban, ha ébren nem tartja valami. Túl a levetett katonabakancsok és átizzadt zubbonyok átható bűzén valami rég nem érzett, édeskés illatot hozott az erdő felől a szellő. Számócaillat volt. Könny szökött a szemébe. Az apró erdei gyümölcsről eszébe jutott a nyaralójuk mögötti tisztás, a csobogó hegyi patak muzsikája, a fenyvesek zöldje, a havasok kéklő bércei. Ki tudja, talán soha nem látja viszont Erdélyt.

A hosszú frontszolgálat alatt felgyülemlett honvágy elhatalmasodott benne. Nem sikerült úrrá lennie érzelmein. Nem is akart. Fű közé rejtett arccal sírt. Könnyeit felitta a szikkadt föld. Mintha esőt ivott volna. Vagy mintha vért.

Egy ideig eljátszozott a gondolattal, hogy bekúszik a gyéren nőtt fák közé, ahol biztosan sok a szá móca. Eleinte sehogy se tudta rászánni magát, hogy elhagyja a csapatot, de lassan már semmi egyéb nem tudott gondolni. Körülnézett. A hozzá legközelebb őrködő katona fának döntött háttal bóbiskolt. Körülötte már senki sem volt ébren. Senki se fogja észrevenni, biztatta magát. Elvégre a dolgát is végezhetné a fák között. Meg amúgy sem olyan szigorú már a fegyelem.

Összeszedte minden bátorságát és bemászott az erdőbe. Nagy szemű, vérvörös, érett szá mócák csillogtak a fű között. Reszkető kézzel nyúlt értük. Nem egyenként, de két kézzel tépte a szemeket, szájába tömte, habzsolta, nyelte. Levük végigcsorgott borostás állán.

Már egy ideje elmélyülten eprészgetett a tisztás szélén, amikor hirtelen elszabadult a pokol. Fűlsiketítő zaj robbant a pacsirtatrillás délutánba. Fegyverropogás, dörrenés, ordibálás, halálsikoly. Golyók fűtültek körülötte. Robbanások rázták meg a földet. Mintha leszakadt volna az ég.

Hasra! Hasra! Gyorsan.

Szá mócái mellé lapult a földre, jó szorosan, jó hosszan. Szíve vadul kalimpált. Ilyen közletről eddig még soha nem hallotta ugatni a halált. Mert bár végigjárta a keleti frontokat, nem volt fegyver a kezében soha. Katonazenészként csak a hangszerére kellett gondot viselnie.

A nap már leáldozóban volt, mire elült a csatazaj. A katona még sokáig várt.

Előbb egy mokus bukkant elő a csendből. Óvatosan körülkémlelt, nesztelenül végigszaladt egy lehajló ágon, kettőt szök-

kent s már el is tűnt a bozótban. Megmozdult az erdő. Ágak hajladoztak, fatörzsek reccsentek, levelek zizzentek a szélben. Madárcák pityegtek a faágakon. Legyek cikáztak, szúnyogok zümmögtek. Hangyák serénykedtek maguk taposta ösvényeiken. De emberi hang sehonnan se hallatszott.

Az alkony lassan ráborult az immár békés tájra. A katona feleszmélt. Itt tovább nem maradhat. Mihamarabb meg kell találnia társait, még mielőtt tovább vonul a csapat.

Fától-fáig lopózva jutott ki az erdőből. A látvány iszonyú volt, mint gondolta. Romhalmaz füstölgött a tábor helyén. Kézigránátok szaggatta gödrök, földdel teleszórt tetemek, szétlőtt rohamsisakok, köpenyek, bakancsok, azonosíthatatlan mocskos holmik, felborult kocsik, döglött lovak, szétdúlt málhák.

Mindenütt csak pusztulás. És halál.

Rádöbbsent, hogy színegyedül maradt. Bajtársai közül már csak az elesettek voltak ott. Abban a nagy fejetlenségben bizonyára mindenki elfutott, aki tehette. Neki is el kell innen menekülnie, csak tudná, hová.

Most aztán mitévő legyen?

Merre keressen egy hazavezető csillagot?

Az országutat még sötétedés előtt elérte. Ott már nem volt egyedül. Katonák vonultak nyugat felé. Gyalogosan. Közéjük állt. Ugyanolyan megviselt, poros és elnyűtt volt ő is, mint am azok. Egy a sok visszavonuló, hazafelé tartó katona közül.

Időnként csapatszállító teherkocsik húztak el mellettük. A katona felkerekedett. Egy darabig elvitték. Néha enni is kapott. Néha fedél is volt éjszakára a feje felett.

A heteket már rég nem számlálta. Azt sem, hogy mikor evett utoljára.

Csak ment, ment, egyre csak ment, míg egy szép napon csonttá aszottan, betegen, emberi erejének végső határán hazaérkezett.

- Fiam - csapta össze két kezét Juliska.

- Anyám - suttogta Aladár.

Odafent pedig mosolygott az Isten.

Fénykép a még békés századelőről (Veress Mária családi hagyatékából)

MEDGIVANDE för kyrkoavgift

till Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige

(Egyházi adózásra szóló BELEEGYEZÉS a Svédországi
Magyar Protestáns Egyházi Közösség javára)

Härmed ger jag mitt medgivande till Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige
att genom Riksskatteverket från och med nästa år och tillsvidare uttaga 1 %
kyrkoavgift beräknad på min kommunalt beskattningsbara förvärvsinkomst.

(Ezennel beleegyezésemet adom a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösségnek, hogy a kommunális adóköteles
jövedelemre számított 1% -os egyházi adót a jövő évtől kezdődően és a továbbiakban az Adóhivatal útján vonja le.)

Namn:

(Név)

Personnummer:

(Személyi szám)

Adress:

(Cím)

Gata (Utca) / nr (Házzám)

Postadress:

(Postai cím)

Postnr (Postai irányítószám)

Ort (Város)

Datum (Dátum)

Underskrift (Aláírás)

Skicka medgivandet till (A beleegyezést az alábbi címre kell elküldeni):

Josef Tiglezan *kamrer* 144 52 RÖNNINGE Verandastigen 3/ 5 tr

För att gälla kommande inkomstår måste medgivandet vara insänt **senast den 20 oktober året innan.**

(Ahhoz, hogy a következő adóévtől kezdve már érvényes legyen, a beleegyezést legkésőbb az azt megelőző év október 20-ig kell beküldeni.)

Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige - Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség

NÉHÁNY TUDNIVALÓ AZ 1%-OS EGYHÁZADÓRÓL ÉS ANNAK AZ ADÓHIVATAL ÁLTALI BEGYŰJTÉSÉRŐL

ÁLLAMI SEGÍTSÉGGEL VAGY ANÉLKÜL

A Svéd Egyházzal szülő törvény előírja, hogy tagjai egyházadót fizetnek, s ezt a kommunális adóval együtt az Adóhivatal vonja le. A más egyházakra vonatkozó felekezeti törvény nem ír elő egyházadót, hanem annak megállapítását és beszedési módját az illető egyházakra bízta. A törvény ugyanakkor lehetőséget ad arra, hogy az egyházadó begyűjtéséhez más egyházak is igénybe vegyék az állami segítséget, azaz az Adóhivatal általi levonást.

AZ ÖNKÉNTESSEGRE ÉPÍTENI NEM LEHET

2000-től egyházi közösségünkben a lelkeszt már nem a Svéd Egyház alkalmazza, s az egyházadót nem az Adóhivatal vonja le. Az akkori egyházvezetés a megoldást a tagokra bízta, s az önkéntességre és a lelkiismeretre apellált. Az azóta eltelt tíz év tapasztalata azt mutatja, hogy az egyházadó befizetésének önkéntességi és lelkiismereti alapon való elvárása nem reális, és erre jövőt alapozni nem lehet. És ebben nem kell sem lelkiismeretlenséget, sem fukarságot, sem istentelenséget vagy egyház-ellenességet keresnünk, hanem egyszerűen be kell látnunk: tévedés volt erre alapozni.

SEM IDE, SEM ODA NEM TARTOZNAK

Kerek számokban: a nyilvántartásunkban szereplő 5500 lélekből csupán 500 fizet hozzánk. Köszönet nekik! Sokan továbbra is a Svéd Egyházzal fizetnek, vagy a katolikusokhoz, és közülük egyesek ezen felül minket is támogatnak. Köszönet érte! De nagyon sokan vannak olyanok, akik sem ide, sem oda nem tartoznak, és sehova nem fizetnek semmiféle egyházfenntartási járulékot.

TERMÉSZETESNEK TARTJÁK...

Sokan természetesnek tartják, hogy az egyház él és működik, a lelkész a fél országot keresztül-kasul járja és istentiszteletet tart, kereszttel, esket és temet, kátét oktat, konfirmál, kórházba látogat, öregeket keres fel, előadásokat tart stb. Természetesnek tartják, hogy a gyülekezeti autó két-három évenként kicserélődik, hogy a tágagárdei gyülekezeti otthon időnként megújul, hogy megjelenik az Új Kéve, hogy küldötteink ott vannak különféle konferenciákon, hogy a szeretetszolgálat sokgyermekes családokat segít, s ha baj van, ott vagyunk a Nyikó-mentén és Kárpátalján, szerető szívvel és segítő kézzel. Mindez természetes, de hogy mindezt miből tesszük, azon már kevesebben gondolkodnak el.

NEM KÖTELEZŐ VALAHOVA TARTOZNI

A lelkiismereti szabadságról szóló törvény kimondja, hogy *nem kötelező valamely egyházzal tartozni*. A vallásszabadságról szóló törvény pedig azt hangsúlyozza, hogy *mindenki maga dönti el, hogy mely egyházzal kíván tartozni*.

RÉSZT VÁLLALNI A KÖZÖS TEHERVISELÉSBŐL

De ha valaki már eldöntötte, hogy valamely egyházzal kíván tartozni, s azt is, hogy melyikhez, akkor *annak az egyháznak és közösségnek a tevékenységében részt kell vállalnia és azt anyagilag is támogatnia kell*. Alapszabályunk ezt így fogalmazza meg: 10.§: Az Egyházi Közösség tagja lehet minden svédországi lakos ... ha lehetőségei szerint részt vállal az Egyházi Közösség tevékenységében; ha rendszeres anyagi hozzájárulás formájában részt vállal a közös teherviselésből; ha mindezt nyilatkozat aláírásával is kifejezi.

KINEK VAN JOGA A MÁS ZSEBÉBEN KOTORÁSZNI?

Minden egyes önkéntesen befizetett korona támogatásért köszönet jár! Az persze más kérdés, hogy hozzájárulásunk lehetőségeinkhez és jövedelmünkhöz képest elégséges-e, méltányosnak mondható-e vagy sem? De rögtön azt is megkérdezhetnénk: közülünk ugyan kinek van joga a más zsebében kotorászni és azt firtatni, hogy kinek mennyi a jövedelme, s ebből mennyi egyházadót fizet?

AZ ADÓHIVATAL ÁLTALI LEVONÁS MÉLTÁNYOS KÖZTEHERVISELÉST BIZTOSÍT

Tíz éves tapasztalat alapján azt mondhatjuk: meg kell próbálnunk, hogy más egyházakhoz hasonlóan az egyházadó begyűjtéséhez állami segítséget kérjünk. Ez a segély pedig abból állna, hogy az Adóhivatal a maga hatalmas adminisztratív gépezetének segítségével és rutinos módján a tagjaink által megadott személyi szám és aláírt beleegyezés alapján mindenkitől a keresetével arányosan és méltányos módon vonná le a járulékot.

AMIT KÉZHEZ KAPTAM, ABBÓL MÁR NEM KELL SEMMIT VISSZAADNOM

Az ilyen formában való adózásnak volna egy lélektani előnye is. Ugyanis ha valamit kézhez kapok, és abból utólag egy részt vissza kell adnom, be kell fizetnem stb, az nyilván rosszul esik. De ha a havi nettó keresetemet úgy kapom meg, hogy abból már minden levonást és tartozást visszatartottak, s amit kézhez kapok, az már mind az enyém, akkor jóleső érzés tudni, mivel rendelkezem, s mire telik nekem, nekünk.

TEMETKEZÉSI ADÓT MINDENKI FIZET

Ha egyháztag, ha nem, ha keresztény, ha nem, legyen valaki buddhista, izraelita, muzulmán vagy ateista, temetkezési adót akkor is fizet. Ez *nem egyházadó*, hanem a temetők fenntartásához való hozzájárulás.

MIKORTÓL VONJA LE AZ ADÓHIVATAL EGYHÁZADÓNKAT?

Ha 2011-ben, október 20-ig elküldjük vagy leadjuk az országos pénztárosnak a Beleegyezést igazoló MEDGIVANDE-lapot, akkor 2013-ban a kommunális adóval együtt egyházadó címén már levonják jövedelmünk adó alá eső részének 1%-át.

2011-BEN IS MÉG A KÉZHEZ KAPOTT JÖVEDELEMBŐL FIZETÜNK EGYHÁZADÓT

Ebben az évben, de még 2011-ben is a PlusGiro-szelvénnel fizetjük be évi járulékunkat. A Küldöttgyűlés ennek alsó értékeit kis jövedelműeknél évi 500 koronában, átlagkeresetűeknél évi 1000 koronában, átlagon felül keresőknel évi 2000 koronában állapította meg. Az ezen küszöbértékeket befizetőket 2011-ben választóképes és választható fenntartó tagjainknak tekintjük.

AKIK NEM ADÓT, DE TÁMOGATÁST FIZETNEK

Azokra vonatkozóan, akik 2011-től nem az 1%-os adót fizetik, hanem a kézhez kapott keresetükből fizetnek legalább a küszöbértéket elérő járulékot, a Küldöttgyűlés úgy döntött, hogy ezeket is tekintsük tagoknak, ugyanúgy azokat is, akik adójukat a Svéd Egyházzal fizetik be, s ezt adóbevallási lapjuk által igazolják.

EZT A LAPOT a szaggatott vonal mentén levághatjuk, majd a túloldalán levő beleegyezési űrlapot (MEDGIVANDE) kitöltve és aláírva, borítékba téve és felbélyegezve országos pénztárosunk címére küldhetjük. Ebben az évben, 2011-ben az Adóhivatal még nem vonja le az 1%-os egyházadót, így kérjük, ezévi hozzájárulását mindenki küldje be az eddig megszokott módon (pl. interneten), vagy a mellékelt PlusGiro befizető szelvényt által.

ISTENTISZTELETI NAPTÁR 2011 november-december

NOVEMBER

05	12:30	VÄXJÖ	Johanneskyrkan	Paradvägen 4
	18:00	KRISTIANSTAD	Magyar Ház	Norra vägen 2
06	11:00	LJUNGBY	Szent István templom	Bolmstadsv. 21
	17:00	JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kka	Torpaplan
11	18:00	BORÅS	Hässleholmskyrkan	Vågländsg. 3
12	12:30	HELSINGBORG	EFS-kyrkan	Bruksgatan 27
	16:00	MALMÖ	Stadionkyrkan	Stensjögatan 1
13	12:30	HALMSTAD	Andersbergskyrkan	Grönevångstorg
	16:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan	Parkvägen 4
26	16:00	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan	Stenbygatan 4
27	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.Kk.	Humlegårdsg. 13
	17:00	VÄSTERÅS	Ansgarskyrkan	Pettersbergsg.32

DECEMBER

03	15:00	STRÄNGNÄS	Domkyrkan	Mártírok istentisztelete
04	11:00	LJUNGBY	Szent István templom	Bolmstadsv. 21
	17:00	JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kka	Torpaplan
10	13:00	TALLINN	Toomkirik	Inf. +372-506 96 42
11	11:00	HELSINKI	Alppila templom	Inf. +358-19-231 242
	17:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan	Parkvägen 4
16	18:00	BORÅS	Hässleholmskyrkan	Vågländsg. 3
17	12:30	HELSINGBORG	EFS-kyrkan	Bruksgatan 27
	12:30	VÄXJÖ	Johanneskyrkan	Paradvägen 4
	18:00	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan	Köpmansgatan 1
18	12:30	HALMSTAD	Andersbergskyrkan	Grönevångstorg
	17:00	MALMÖ	Stadionkyrkan	Stensjögatan 1
25	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.Kk.	Humlegårdsg. 13
	15:00	VÄSTERÅS	Ansgarskyrkan	Pettersbergsg.32
	18:00	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan	Stenbygatan 4

2011. december 3-án szombaton 15:00 órai kezdettel
a Strängnási Dómtemplomban, a Mártírok kápolnájában
MAGYAR VÉRTANÚINKRA EMLÉKEZÜNK

A Mártírok kápolnájában egy magyar vértanú: Sass Kálmán néhai érmi-hályfalvi református lelkipásztor neve is szerepel, akit hamis vádak alapján 1958. december 2-án a szamosújvári börtönben végeztek ki. Ezért, ehhez az időponthoz igazodva tartjuk vértanúinkra emlékező gyásztistentiszteletünket minden év december elején, Strängnäsben, a Mártírok kápolnájában. A gyász-istentiszteletre magánautókkal (szükség esetén bérelt autóval) közös utazást hirdetünk. Indulás 2011. december 3-án, vasárnap 13 órakor a Stockholmi Magyar Háztól. Jelentkezni Dr. Sebestyén Gábornál, a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség országos felügyelőjénél lehet a 08-184 172-es telefonon, vagy Molnár-Veress Pál lelkésznel a 033-275 022-es telefonon, ill. a 070-602 29 68-as mobiltelefonon. Várjuk mielőbbi jelentkezésüket!

új kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi
Közösség lapja – Az Északon élő magyarok
ökumenikus fóruma
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning
Ungrarnas ekumeniska forum i Norden)

(Elképzelés szerint) megjelenik évente 4 szám
(Enligt planeringen utkommer 4 nr per år)

Nr. 2-3, årgång XIX. évfolyam 2-3. szám
November 2011 november
Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)
a Protestáns Egyháztanács (Kyrkorådet)

Szerkesztő (Redaktör)
Molnár-Veress Pál
Tångagärde 136
S-523 98 HÖKÉRUM /Svédország/
Telefon/Fax: +46-(0)33-275 022

E-mail: ujkeve@keve.se
Honlap (Websida): www.keve.se

Nyomda:Graphic City Trading AB
Borås, N. Långgata 47 Tel: 033-12 30 87
Példányszám (Upplaga)
900

Egyházfenntartási járulékot fizető
tagjainknak a lapot ingyen küldjük.
Az Új Kéve iránt érdeklődő más
olvasóinkat kérjük, tájékoztatásért
forduljanak **Tiglezn József**
országos pénztárosunkhoz:
144 52 RÖNNINGE, Verandastigen 3, 5 tr
Mobil: 070-482 86 57

Egyházi Közösségünk
Plusgiro számlaszáma:

Ungerska Protestantiska Samfundet
Plusgiro 602047-3

Tångagärde Gyülekezeti Otthon Alapítvány
Plusgiro számlaszáma:

Stiftelsen Tångagärde Församlingsgård
Plusgiro 25534-9

MÁS ÉSZAKI/BALTI ORSZÁGOKBAN
ÉLŐ MAGYAR GYÜLEKEZETEK
MEGBÍZOTT VEZETŐI
(A szolgálatot alkalmanként meghívott lelkész végzi)

ÉSZTORSZÁG – Tallinn
BÁN ISTVÁN
EE-75326 KARLA Ra vald, Harjumaa
Lodjapuu tee 10-1 Mobil: +372-5069642

FINNORSZÁG – Helsinki
NAGY GÁBOR
SF-10300 KARJAA Kauppiaankatu 32
Tel: +358-19231242 Mobil: +358-409607559

Kányádi Sándor

FEKETE-PIROS
(Részlet)

Fekete-piros csütörtök
és vasárnap délután
- amikor kimenős a lány -,
fekete-piros fekete
táncot jár
a járda szöglete.

Akár a kéz, ha ökölbe kékül.
Zeneszó, énekszó nélkül.
Egy pár lány, két pár lány
fekete-piros fekete
táncot jár.

Körbe-körbe
majd pörögve
majd verődve
le a földre
föl az égre
szembenézve
sose félre:
egy pár lány, két pár lány
fekete-piros fekete
táncot kár.

Honnan járvák, honnan hozták,
honnan e mozdulat-ország?

Szétlőtt várak piacáról,
csúrföldjéről, még a sátor
vagy a jurta
tüze mellől, röptette föl
a csípők, a csuklók, térdek
katapultja?

Akár a kéz, ha ökölbe kékül.
Zeneszó, énekszó nélkül.
Egy pár lány, két pár lány
fekete-piros-fekete
táncot jár

1972

Szék. Berzseny nap, 2011. (Molnár-Vass Pál felvétele)